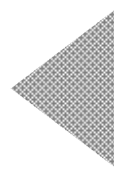

بررسی نقش فرهنگ ملی در توسعه یافتگی نهادی کشورها از طریق ارزیابی مؤلفه نهادی گزارش رقابت پذیری جهانی (GCI) و چارچوب فرهنگی هافستد

علی نقی مصلح شیرازی^۱

مهدی تاجیک^۲

(تاریخ دریافت ۹۳/۲/۲۱ - تاریخ تصویب ۹۳/۹/۱۵)

چکیده

تأثیر فرهنگ ملی به عنوان یک متغیر تعیین کننده بر ساختارها و نظام‌های مدیریتی در مطالعات مختلف مورد توجه محققان قرار گرفته است. در این پژوهش با استناد به الگوی فرهنگی هافستد و همچنین مؤلفه نهادی گزارش رقابت پذیری جهانی (۲۰۱۴-۲۰۱۳)، به بررسی ارتباط فرهنگ ملی و سطح توسعه یافتگی نهادی کشورها پرداخته شده است. نخست کشورها به کمک تحلیل خوشه‌ای و با تکنیک K-MEANS به دو گونه فرهنگی تقسیم بندی شده‌اند به طوری که در گونه یک، امتیازات مربوط به ابعاد فرهنگی "فاصله قدرت"، "اجتناب از عدم اطمینان" و "مردسالاری" نسبت به گونه دو بالاتر و ابعاد فرهنگی "دوراندیشی" و "فردگرایی" پایین تر

۱- دانشیار دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، an_mosleh@yahoo.com

۲- دانشجوی دکتری مدیریت سیستم‌ها، دانشگاه شیراز (نویسنده مسؤل)، tajik_25m@yahoo.com

می‌باشد. در این تقسیم‌بندی جمهوری اسلامی ایران، در گونه یک فرهنگی قرار می‌گیرد. به منظور بررسی وضعیت نهادی در دو گونه فرهنگی از آزمون مقایسه میانگین‌ها استفاده شده است. پس از انجام آزمون شاپیرو-ویلک و مشخص شدن وضعیت توزیع داده‌ها در گونه‌های فرهنگی، آزمون ناپارامتریک من-ویتنی جهت بررسی فرضیه‌های پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که امتیاز مؤلفه نهادی و متغیرهای مربوطه به جز دو متغیر نهادی "دست و پاگیر بودن مقررات دولتی" و "حمایت از سرمایه‌گذاران" بین کشورهای مستقر در گونه یک و گونه دو اختلاف معناداری داشته و به عبارتی وضعیت نهادی کشورهای گونه یک نسبت به گونه دو بدتر می‌باشد.

واژگان کلیدی: مدل فرهنگی هافستد، مؤلفه نهادی، رقابت‌پذیری جهانی.

مقدمه

مطالعات تطبیقی به عنوان یکی از رویکردهای پژوهشی در حوزه علوم اجتماعی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است چرا که این گونه پژوهش‌ها می‌توانند درک ما از مسائل و موضوعات اجتماعی را ارتقاء دهند (کوئن^۱، ۲۰۰۸: ۸). برای انجام مطالعات تطبیقی حداقل پنج دلیل می‌توان برشمرد: (۱) نخست اینکه انسان امروز در یک دنیای به شدت پیوسته زندگی می‌کند، (۲) نگرش تطبیقی تأثیر قابل توجهی در استنباطات و ادراکات افراد دارد، (۳) مطالعه فرهنگ‌ها و سیستم‌های مختلف محدودیت‌های ناشی از انحصار در فرهنگ‌های ملی را می‌زداید (۴) مطالعات تطبیقی پایه علمی را با افزودن متغیرهایی به آن گسترش می‌دهد و نهایتاً (۵) مطالعات تطبیقی به فرد امکان می‌دهد تا محیط و فرهنگ خود را تمییز داده و به درستی احساس نماید (الوانی و واعظی، ۱۳۷۲: ۳۸-۳۹).

فرهنگ به عنوان یک متغیر مستقل در مطالعات تطبیقی، عمدتاً از دهه ۶۰ مورد توجه محققان قرار گرفت و تأثیر آن بر نظام‌های مدیریتی در جوامع مختلف بررسی گردیده است. اقتصاددانان نیز از اواسط دهه ۸۰ فرهنگ را به عنوان یک عامل تأثیرگذار بر شرایط اقتصاد کلان کشورها

وارد مدل‌های خود نمودند (کوئن، ۲۰۰۸: ۲۹). برای مثال تأثیر سطح اعتماد عمومی و سرمایه اجتماعی به عنوان نشانگرهای فرهنگی جوامع بر ساختارها و نظام‌های مدیریتی به طور جزء و کارکرد نظام اقتصادی کلان مورد توجه محققان و به ویژه اقتصاددانان قرار گرفته و بررسی شده است (اوزی^۱، ۱۹۹۶؛ مالکی^۲، ۲۰۰۰؛ ساکو^۳، ۱۹۹۲؛ گولاتی^۴، ۱۹۹۵).

پوتنام^۵ (۲۰۰۰) در بررسی‌های خود نشان داد در جوامعی که افراد رفتاری منصفانه و مبتنی بر اعتماد با یکدیگر دارند، انتظار بروز رفتارهای با استاندارد بالا از سوی نهادهای دولتی وجود داشته و همچنین پذیرش قوانین و مقررات دولتی توسط افراد در این جوامع بالا می‌باشد. در مقابل در جوامعی با فرهنگ اعتماد پایین، نرخ قانون‌گریزی بیشتر بوده و افراد انتظار دارند، دیگران قوانین را رعایت نمایند (کوئن، ۲۰۰۵: ۳۷-۳۶). بنابراین عملکرد نهادی جوامع مختلف نیز تحت تأثیر فرهنگ غالب آن جامعه بوده و می‌توان انتظار داشت که متغیرهای نهادی در فرهنگ‌های مختلف از وضعیت متفاوتی برخوردار باشند.

از این روی هدف از این پژوهش بررسی تأثیر تمایزات فرهنگی با استناد به الگوی فرهنگی هافستد بر رتبه نهادی کشورها بر اساس گزارش رقابت‌پذیری جهانی است. بنابراین نخست، به تشریح ادبیات موجود در حوزه مطالعات بین فرهنگی می‌پردازیم و سپس مؤلفه نهادی به عنوان یکی از مؤلفه‌های دوازده گانه مدل رقابت‌پذیری جهانی را تشریح می‌نماییم. در ادامه مطالعات انجام شده در حوزه مشترک فرهنگی و نهادی مرور خواهد شد. در بخش تحلیل آماری، نخست با استفاده از آزمون تحلیل خوشه‌ای، کشورها به دو گونه فرهنگی تقسیم شده و سپس تأثیر این تقسیم‌بندی با استفاده از آزمون ناپارامتریک من-ویتنی بر رتبه نهادی آن‌ها مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در انتها نیز با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل داده‌ها به وضعیت جمهوری اسلامی ایران پرداخته خواهد شد.

۱- Uzzi

۲- Malecki

۳- Sako

۴- Gulati

۵- Putnam

۱- ادبیات تحقیق

۱-۱- مطالعات بین فرهنگی

فرهنگ به شیوه‌های مختلف تعریف و تفسیر شده است. در یک نگاه فرهنگ به عنوان قالبی معین در نظر گرفته می‌شود که رفتارهای انسان را شکل می‌دهد. در نگاهی دیگر فرهنگ را راه روشی عنوان نموده‌اند که از طریق آنها افراد مسائل و چالش‌های خود را حل و فصل و اداره می‌نمایند (مون و چوی^۱، ۲۰۰۱). شاین (۱۹۹۸) فرهنگ را نتیجه تجربیات مشترکی می‌داند که در مسیر تلاش‌های جمعی برای حل مشکلات اساسی در زمینه ایجاد انطباق با محیط و یا دستیابی به یکپارچگی و تناسب داخلی حاصل می‌گردند. شاید بتوان تعریف هافستد از فرهنگ را به عنوان جامع‌ترین تعریف پذیرفت. به زعم وی فرهنگ عبارت است از یک برنامه‌ریزی گروهی ذهنی که از طریق آن می‌توان اعضای یک گروه یا جامعه را از گروه یا جامعه دیگر تمیز داد (هافستد^۲، ۱۹۹۷).

به منظور درک درست فرهنگ هر کشور، بایستی ویژگی‌های فرهنگی متعلق به هر جامعه را بشناسیم. برخی از این ویژگی‌ها مانند زبان، سنت‌ها و آیین‌ها جنبه ملموس دارند، در حالی که برخی دیگر مانند ارزش‌ها، ادراکات، اعتقادات و باورها ماهیتی غیرملموس دارند. از این روی فرهنگ به شکلی مفهومی به چندین لایه تقسیم می‌شود (مون و چوی^۳، ۲۰۰۱).

در علوم اجتماعی دو رویکرد متمایز در درک نقش فرهنگ وجود دارد: (۱) رویکرد درونگرایی^۳ قوم‌شناسان (۲) رویکرد برونگرایی^۴ محققان مطالعات تطبیقی. رویکرد درونگرا، ریشه در سنت مطالعات روانشناسانه اقوام داشته در حالی که رویکرد برونگرا مبتنی بر سنت روانشناسی رفتارگرا بوده و در تلاش برای ارتباط دادن فرهنگ با عوامل بیرونی مانند اقتصاد و شرایط اکولوژیکی است (کوئن^۵، ۲۰۰۵: ۹-۱۱).

موریس^۵ و همکاران (۱۹۹۷) سعی نمودند تا مفروضات، اهداف و روش‌شناسی‌های مربوط به

۱- Moon and Choi

۲- Hofstede

۳- Emic Perspectives

۴- Etic Perspectives

۵- Moris

هرکدام از رویکردها را از یکدیگر متمایز سازند. بر این اساس آنها رویکرد درونگرا را رویکردی معرفی نمودند که نظام فرهنگی را به عنوان یک کل مورد بررسی قرار می‌دهد، درحالی که رویکرد برونگرا، در پی توصیف راه‌هایی است که از طریق آنها متغیرهای فرهنگی با مدل‌های علی کلی یک رفتار ویژه متناسب می‌شوند.

گسترش مطالعات تطبیقی فرهنگ - محور در دو دهه اخیر و به واسطه توسعه مفاهیمی چون جهانی‌سازی بازارها و کسب و کارها شدت گرفته است. یکپارچگی و پویایی‌های روزافزون محیط کسب و کار، نشان از رواج بیشتر تعاملات بین فرهنگی دارد. مطالعات تطبیقی در حوزه فرهنگ عمدتاً توسط محققان قانون‌بنیاد- برون‌گرا^۱ و با تمرکز بر سطح اکولوژیک صورت پذیرفته است. یکی از گام‌های اساسی در این نوع تحقیقات، ارائه تعریف مناسبی از فرهنگ می‌باشد چرا که بدون تعریف مناسب از فرهنگ، امکان عملیاتی کردن آن و به عبارتی اندازه‌گیری آن امکان‌پذیر نمی‌باشد. عدم وجود چنین تعریف واحد و فراگیری در مطالعات بین‌فرهنگی منجر به ظهور مدل‌های متعدد با ابعاد^۲ مختلف شده است. این ابعاد درک عمیق‌تر از مقایسات بین‌فرهنگی را امکان‌پذیر نموده‌اند. عمدتاً این گونه مدل‌ها بر "ارزش‌ها" به عنوان پایه و اساس مدل‌سازی خود متمرکز هستند. برخی از ارزش‌ها در جوامع مختلف مشابه بوده و برخی دیگر مختص به جامعه خاصی می‌شود. در مدل‌های مربوط به مطالعات بین‌فرهنگی، تعداد زیادی از ارزش‌ها در قالب ابعاد محدودی تعریف می‌گردند و در واقع محققان با این فرض که این ابعاد منعکس‌کننده مسائل و موضوعات اساسی‌ای هستند که جوامع در جهت تنظیم فعالیت‌های انسانی خود با آنها درگیرند، ابعاد مدل فرهنگی خود را مشخص می‌نمایند (اسمیت و شوارتز^۳، ۱۹۹۷). البته اتخاذ چنین رویکردی محدودیت‌های خاص خود را نیز دارد. چرا که تعریف فرهنگ یک ملت با ابعاد محدودی، عملی ساده‌انگارانه بوده و نمی‌تواند واقعیت‌های مربوط به جوامع را به خوبی منعکس نماید (کوئن، ۲۰۰۵: ۶۱).

۱- Nomothetic- Etic

۲- Dimensions

۳- Smith and Schwartz

علاوه بر رویکرد بعد-محور در تعریف چارچوب‌های فرهنگی، استفاده از گونه‌شناسی‌ها^۱ نیز مورد توجه برخی پژوهشگران قرار گرفته است. در یک گونه‌شناسی به تعریف تیپ‌های ایده‌آلی پرداخته می‌شود به نحوی که تصور هر یک از تیپ‌ها ساده باشد. برای مثال تقسیم‌بندی کشورها به جهان اول، دوم و جهان سوم یک گونه‌شناسی قلمداد می‌شود. از این روی شناسایی زمینه‌های فرهنگی به عنوان تیپ‌های ایده‌آل، جایگاهی بینابین در محدوده رویکرد فرهنگی برون‌گرا و درون‌گرا پیدا می‌کند (دایرنامه^۲، ۱۹۹۷). برای مثال هافستد در تلاشی و با استفاده از مدل بعد - محور خود به تعریف گونه‌های فرهنگی پرداخت. در واقع وی با تعریف طیف‌هایی بر اساس ابعاد پنج‌گانه فرهنگی، گونه‌شناسی فرهنگی‌ای را تعریف نمود که در قالب ۱۲ گونه کشورها را گروه‌بندی می‌نماید (هافستد، ۲۰۰۱).

هافستد (۱۹۹۷) برای نشان دادن جنبه‌های مختلف فرهنگ از الگوی پیازی شکل استفاده نموده است و در آن لایه‌هایی با عنوان "سمبل‌ها"، "افسانه‌ها و قهرمانان"، "آداب و رسوم" و در نهایت "ارزش‌ها" به عنوان لایه مرکزی را از یکدیگر متمایز می‌سازد. هافستد سه مسأله بنیادی را که مبنای ارزشی ابعاد فرهنگی را تشکیل می‌دهند به شرح زیر عنوان نموده است:

- چگونگی ارتباط با صاحبان اختیار؛
- چگونگی درک از خود؛ شامل ادراکات شخصی از مرد بودن و یا زن بودن؛
- تعارضات و تنگناهای پایه و راه‌های برخورد با آنها.

بر این اساس هافستد (۹۷-۱۹۹۱) الگوی فرهنگی خود را متشکل از پنج بعد تعریف نمود. ابعاد این الگو عبارتند از:

- فردگرایی در مقابل جمع‌گرایی؛
- اختلاف قدرت؛
- اجتناب از عدم اطمینان؛

۱- Typology

۲- D'Iribarne

۳- Heroes

- مردسالاری در مقابل زن‌سالاری؛
  - دیدگاه بلند مدت در مقابل دیدگاه کوتاه مدت.
- شوارتز (۱۹۹۲) همانند هافستد، الگوی بعد - محور فرهنگی دیگری را توسعه داد. وی کار خود را به سه چالش اجتماعی پایه آغاز نمود:
- ۱- روابط بین افراد و گروه‌ها: میزانی که افراد مستقل هستند در مقابل میزانی که عضو یک گروه می‌باشند.
  - ۲- اطمینان از رفتارهای اجتماعی مسئولانه: چطور افراد را به مراعات حال دیگران برانگیزانیم؟
  - ۳- نقش انسان در جهان طبیعی و اجتماعی: سطحی که افراد خود را با محیط منطبق می‌کنند در مقابل میزانی که از محیط بهره‌برداری^۱ می‌کنند.
- ابعاد فرهنگی تعریف شده در الگوی شوارتز عبارتند از:
- استقلال در مقابل عضو بودن در گروه^۲؛
  - سلسله مراتب در مقابل تساوی^۳؛
  - چیرگی در مقابل سازگاری^۴.
- در فرهنگ گروهی الگوی شوارتز، ارزش‌هایی چون احترام به سنت‌ها، امنیت و فرزاندگی^۵ اهمیت دارند. در کشورهایی که فرهنگ استقلال غالب می‌باشد، ترجیحات، علائق و احساسات فردی در اولویت قرار می‌گیرد. در فرهنگ‌های سلسله‌مراتبی، توزیع نابرابر قدرت، منابع و نقش‌ها مشروعیت داشته در حالی که در فرهنگ‌های تساوی‌گرایانه ارزش‌هایی چون عدالت اجتماعی، مسئولیت‌پذیری و صداقت اهمیت بسیاری دارند. فرهنگ‌های چیره‌گرایانه به تشویق افراد به منظور تغییر و بهره‌برداری محیط‌های اجتماعی و طبیعی در راستای دستیابی به اهداف فردی و گروهی می‌پردازد و در مقابل در فرهنگ‌های سازگارگرا، حمایت و حفاظت از طبیعت

۱- Exploit

۲- Embeddedness Versus Autonomy

۳- Hierarchy Versus Egalitarianism

۴- Mastery Versus Harmony

۵- Wisdom

و صلح ارزش قلمداد می‌شوند (کوئن، ۲۰۰۵: ۷۱-۷۰).

در مدل دیگر، ترامپنارس^۱ (۱۹۹۸) سه سطح را در قالب الگوی "سیب-مانند" برای فرهنگ در نظر گرفت. در پوسته این مدل، نشانه‌های ملموس فرهنگی مانند زبان، رفتار، غذا و غیره قرار دارد. در سطح میانی هنجارها و در هسته، ارزش‌ها به عنوان غیرملموس‌ترین ویژگی فرهنگی واقع شده‌اند. به زعم وی درک لایه‌های درونی برای شناخت فرهنگ یک منطقه نقشی اساسی و محوری دارد. لایه‌های درونی مبتنی بر مفروضات اولیه‌ای هستند که به منظور فهم‌شان بایستی با سنجه‌هایی مورد سنجش قرار گیرند. وی ابعاد فرهنگی الگوی خود را به شرح زیر تعریف نمود:

- جهان‌شمولی در مقابل ویژه‌نگاری^۲؛
- فردگرایی در مقابل جمع‌گرایی^۳؛
- تجزیه‌گرایی در مقابل یکپارچه‌گرایی^۴؛
- توفیق‌محور در مقابل نسبت‌محور^۵؛
- هدایت درونی در مقابل هدایت بیرونی^۶؛
- توالی زمانی در مقابل توازی زمانی^۷.

بعد اول بر نقش قانون در مقابل رابطه در مرادوات تأکید دارد. در فرهنگ جهان‌شمولی روابط دوستانه و تصمیمات و تمایلات شخص جایگاهی در کسب و کار ندارند در حالیکه این گونه روابط در فرهنگ ویژه‌نگاری، اخلاقی شمرده می‌شوند. فرهنگ‌های تجزیه‌گرا متمایل به خرد کردن مسائل هستند و در مقابل در فرهنگ‌های یکپارچه‌گرا، مسائل به شکلی یکپارچه و همراه با زمینه مورد توجه قرار می‌گیرد. در فرهنگ توفیق‌محور، شأن و جایگاه افراد بر اساس میزان توفیق‌شان تعیین می‌شود و در فرهنگ نسبت‌محور، ویژگی‌هایی چون سن در جایگاه افراد

۱- Trompenaars

۲- Universalism Versus Particularism

۳- Individualism Versus Communitarianism

۴- Specificity Versus Diffuseness

۵- Achieved Status Versus Ascribed Status

۶- Inner-Directed Orientation Versus Outer-Directed Orientation

۷- Sequential Versus Synchronous Time

اهمیت دارد. "هدایت درونی" بیانگر تأثیرات عوامل درونی بر شکل‌دهی رفتار است و در مقابل رفتارها در فرهنگ "هدایت بیرونی" متأثر از عوامل خارجی تلقی می‌شود. در فرهنگ‌های "توالی زمانی" کارایی و وقت‌شناسی ارزش بوده و در فرهنگ‌های توازی زمانی "اثربخشی" جایگاه مهمی دارد (کوئن، ۲۰۰۵: ۷۴-۷۳).

۱-۲ ابعاد فرهنگی هافستد

همانطور که بیان گردید، مدل فرهنگی هافستد دارای پنج بعد می‌باشد که در ادامه به تشریح آنها خواهیم پرداخت:

اختلاف قدرت (PDI)

این بعد بیانگر میزان عدم تساوی در جوامع است. موضوع اصلی در این بعد، چگونگی توزیع و استفاده از قدرت در جامعه و تأثیر ثروت بر اختلاف طبقات اجتماعی بین افراد است (مون و چوی، ۲۰۰۱). به عبارت دیگر این بعد میزانی را که افراد کم قدرت در یک کشور، توزیع غیر مساوی قدرت را انتظار دارند و می‌پذیرند را نشان می‌دهد (هافستد، ۱۹۹۱). جدول (۱) برخی تأثیرات این بعد فرهنگی بر کار و سازمان‌ها را نشان می‌دهد.

جدول (۱): برخی پیامدهای اختلاف امتیاز PDI در کشورهای مختلف بر کار و سازمان

کشورهای با امتیاز اختلاف قدرت کم	کشورهای با امتیاز اختلاف قدرت زیاد
عدم تمرکز گرایی	تمرکز گرایی
ساختارهای سازمانی تخت	ساختارهای سازمانی بلند
سلسله مراتب به معنی پذیرش عدم تساوی با هدف ایجاد راحتی	سلسله مراتب منعکس کننده عدم تساوی هستی گرایانه ^۱ بین سطح بالا و سطح پایین
سهم پایین نظاران در محیط‌های کاری	سهم بالای نظاران در محیط‌های کاری
اختلاف کم بین میزان حقوق، کیفیت و جایگاه افراد در سطح پایین و بالای سازمانی	اختلاف زیاد بین میزان حقوق، کیفیت و جایگاه افراد در سطح پایین و بالای سازمانی

کشورهای با امتیاز اختلاف قدرت کم	کشورهای با امتیاز اختلاف قدرت زیاد
وجود رابطه مشورتی بین مافوق و زیردست که منجر به رضایت، عملکرد و بهره‌وری خواهد شد	وجود رابطه آمرانه و مبتنی بر نظارت نزدیک بین مافوق و زیردست که منجر به رضایت، عملکرد و بهره‌وری خواهد شد
نشان‌ها و امتیازات مدیریتی ناچیز و کم اهمیت انگاشته می‌شوند.	نشان‌ها و امتیازات مدیریتی معمول و معروف هستند
وجود گشودگی اطلاعاتی بالا حتی در قبال غیر سرپرستان	وجود محدودیت‌های جریان اطلاعاتی در سلسله مراتب

منبع: (هافستد، ۲۰۰۱)

اجتناب از عدم اطمینان (UAI)

میزانی را نشان می‌دهد که افراد یک جامعه در مقابل ناشناخته‌ها و عدم اطمینان‌ها، احساس ترس می‌کنند (هافستد، ۱۹۹۱). در قالبی دیگر میزانی را که در یک جامعه مقررات و قوانین در راستای کاهش ریسک و پیامدهای ناگهانی و احتمالات وضع می‌شود، می‌توان به عنوان شاخصی برای این بعد در نظر گرفت (مون و چوی، ۲۰۰۱). جدول (۲) پیامدهای این بعد فرهنگی بر کار و سازمان‌ها را نشان می‌دهد:

جدول (۲) - برخی پیامدهای اختلاف امتیاز UAI بر کار و سازمان

کشورهایی با امتیاز اجتناب از عدم اطمینان پایین	کشورهایی با امتیاز اجتناب از عدم اطمینان بالا
تحمل وجود ابهام در ساختارها و رویه‌ها	وجود برداشت کاملاً رسمی از مدیریت
قدرت مافوق‌ها بر اساس جایگاه و ارتباطاتشان تعیین می‌شود	قدرت مافوق‌ها بر اساس میزان کنترل آنها بر عدم اطمینان‌های تعیین می‌شود
مدیران بیشتر در مباحث کلان و استراتژیک وارد می‌شوند	مدیران بیشتر در جزئیات وارد می‌شوند
وجود رویکرد رابطه محوری	وجود رویکرد وظیفه محوری
وفاداری پایین به کارفرما (دوره استخدام کوتاه مدت)	وفاداری بالا به کارفرما (دوره استخدام بلند مدت)

منبع: (هافستد، ۲۰۰۱)

فردگرایی در مقابل جمع‌گرایی (IDV)

این بعد به توصیف میزان استحکام ارتباطات بین افراد می‌پردازد. به عبارتی آیا افراد بیشتر نگران خود و یا خانواده خود هستند و یا بالعکس افراد خود را بیشتر در قالب گروه‌هایی با روابط مستحکم در نظر گرفته و دغدغه جمع بر دغدغه فرد اولویت دارد (کوئن، ۲۰۰۵: ۷۴-۷۳). در فرهنگ فردگرا، فرد نسبت به جمع و یا گروه در اولویت قرار می‌گیرد. در این جوامع باورها و رفتارها توسط افراد تعیین می‌شود، در حالی که در جوامع جمع‌گرا وفاداری به یک گروه مانند خانواده، سازمان و کشور، کنش‌ها و تصمیم‌گیری‌های فردی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این جوامع واژه "ما" منشأ هویت و حمایت فردی است. هافستد میزان احترام به حقوق فردی و اولیوی را که به منافع فردی در قبال منافع جامعه در نظر گرفته می‌شود را شاخص تمایز بین این دو جامعه می‌داند (مون و چوی، ۲۰۰۱). جدول (۳) برخی پیامدهای این بعد بر کار و سازمان را نشان می‌دهد:

جدول (۳) - برخی پیامدهای اختلاف امتیاز بعد IDV بر کار و سازمان

کشورهای فردگرا	کشورهای جمع‌گرا
روابط کارگر و کارفرما بر اساس قواعد بازار نیروی کار تعریف شده است	روابط کارگر و کارفرما بیشتر مبتنی بر اخلاقیات است (همانند روابط خانوادگی)
کارکنان بهترین عملکرد خود را به عنوان یک فرد نشان می‌دهند	کارکنان بهترین عملکرد خود را در قالب گروه نشان می‌دهند
برخورد بهتر با دوستان در مقایسه با دیگران نکوهیده و غیر اخلاقی است	برخورد بهتر با دوستان در مقایسه با دیگران اخلاقی و پذیرفته شده است
اعتقاد به تصمیمات فردی	اعتقاد به تصمیم‌گیری جمعی
ارزیابی مستقیم عملکرد منجر به بهبود عملکرد می‌شود	ارزیابی مستقیم عملکرد تهدیدی برای نظم به شمار می‌رود
کارکنان به عنوان یک فرد نگریسته می‌شوند	کارکنان در چارچوب بستر اجتماعی و خانوادگی شان نگریسته می‌شوند

منبع: (هافستد، ۲۰۰۱)

مردسالاری در مقابل زن‌سالاری (MAS)

این بعد به این موضوع می‌پردازد که به چه میزان نقش‌های جنسیتی در جامعه به وضوح متمایز شده‌اند. اعتقاد بر این است که مردها جسور، سرسخت و توفیق‌گرا هستند، در حالی که زن‌ها

متواضع تر، ملایم تر و متمرکز بر کیفیت زندگی هستند. می توان تمایز جوامع مردگرا و زن گرا را به این شکل توصیف نمود که در جوامع مردسالار اعتقاد بر این است که زندگی می کنیم برای آنکه کار کنیم و در مقابل جوامع زن سالار معتقدند که کار می کنیم برای آنکه زندگی کنیم (هافستد، ۱۹۹۱). در این بعد به چگونگی جهت گیری فرهنگ ها در قبال جنسیت پرداخته می شود. در فرهنگ های مردسالار توجه به فرصت های کسب درآمد، وجود چالش در شغل ها، ترفیع و دریافت پاداش مورد تأکید است در حالی که در فرهنگ های زن سالار، برقراری ارتباطات، وجود امنیت شغلی و فضای مناسب کاری از اهمیت بیشتری برخوردار است (مون و چوی، ۲۰۰۱). جدول (۴) پیامدهای این بعد را در کار و سازمان نشان می دهد:

جدول (۴) - برخی پیامدهای اختلاف امتیاز بعد MAS بر کار و سازمان

کشورهای مرد گرا	کشورهای زن گرا
مدیران دارای آرزوهای جاه طلبانه هستند	مدیران دارای آرزوهای متواضعانه هستند
مدیران دارای ویژگی های رقابتی، جسارت، قاطعیت و تهاجمی هستند	مدیران از قدرت شهودی و احساسات خود در تصمیم گیری استفاده می کنند
وجود تعداد کمتر زن در محیط کاری همراه با اختلاف درآمدی بالا بین زنان و مردان	وجود تعداد بیشتر زن در محیط کاری همراه با اختلاف درآمدی کم بین زنان و مردان
حل اختلافات بر اساس مبارزه	حل اختلافات بر اساس فرایند حل مساله، مذاکره و مصالحه
وجود استرس شغلی زیاد همراه با نشانه های درماندگی در کار	وجود استرس شغلی پایین همراه با نشانه های درماندگی کم در کار
درخواست افزایش حقوق	درخواست کاهش ساعات کار

منبع: (هافستد، ۲۰۰۱)

دیدگاه بلند مدت در مقابل دیدگاه کوتاه مدت

پنجمین بعد در الگوی فرهنگی هافستد، مربوط به نحوه نگرش جامعه به چارچوب زمانی است. دیدگاه بلند مدت ریشه در پویایی های کنفیسوس دارد چرا که در این فرهنگ ویژگی هایی چون داشتن دغدغه نسبت به آینده و اتخاذ اقدامات پیشگیرانه و احتیاطی به چشم می خورد و در مقابل در فرهنگ های با نگرش کوتاه مدت توجه به زمان حال و گذشته و احترام قائل شدن به

سنت‌ها و هنجارهای موجود اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار است (مون و چوی، ۲۰۰۱). جدول (۵) برخی پیامدهای این بعد فرهنگی را در جوامع نشان می‌دهد:

جدول (۵) - برخی پیامدهای اختلاف در امتیازات بعد LTO بر کار و سازمان

کشورهای دارای دیدگاه بلند مدت	کشورهای دارای دیدگاه کوتاه مدت
در کسب و کار: ایجاد روابط بلند مدت	در کسب و کار: نتایج کوتاه مدت
ایجاد هماهنگی‌های افقی و عمودی	جدا سازی محدوده کسب و کار با محدوده زندگی
افراد بایستی بطور مساوی زندگی کنند	اقتصاد و زندگی اجتماعی بایستی بر اساس توانایی‌ها تنظیم شوند

منبع: (هافستد، ۲۰۰۱)

۳-۱ مؤلفه نهادی در شاخص رقابت پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد

نهادها را می‌توان به عنوان قواعد رسمی و غیر رسمی بازی در جوامع تعریف نمود (نورث^۱، ۱۹۹۱). نهادها چارچوب‌های ساخت بشر هستند که مراودات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی را سازماندهی و هدایت می‌کنند. عملکرد و وضعیت متغیرهای نهادی کشورها تأثیر معناداری بر عملکرد اقتصادی جوامع دارد (کوئن، ۲۰۰۵: ۳۶). وایتلی (۱۹۹۲: ۱۹) بین نهادهای زمینه‌ای^۲ و نهادهای نزدیک^۳ تمایز قائل شده است. به زعم وی نهادهای زمینه‌ای، نهادهای اجتماعی‌ای هستند (مانند هنجارها و قوانین حقوقی از جمله حق مالکیت) که ساختار الگوهای کلی اعتماد، همکاری، هویت و فرمانبرداری را در یک جامعه ایجاد می‌نمایند. از سوی دیگر نهادهای نزدیک ارتباط مستقیمی با محیط اقتصادی و کسب و کار داشته و می‌توان آنها را محصول فرایند صنعتی شدن جوامع دانست. عملکرد نهادی کشورها به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی گزارش رقابت‌پذیری جهانی^۴، هر ساله توسط مجمع جهانی اقتصاد مورد بررسی قرار می‌گیرد. مجمع جهانی اقتصاد، بیش از سه دهه به مطالعه و ارزیابی عوامل مؤثر در رقابت‌پذیری کشورها پرداخته است. در این گزارش، رقابت‌پذیری در مفهوم "مجموعه‌ای از نهادها، سیاست‌ها و عوامل تعیین‌کننده سطح بهره‌وری کشورها" به کار رفته است. عوامل بسیاری در تعیین بهره‌وری و رقابت‌پذیری کشورها نقش دارند. شناسایی این عوامل قرن‌های

۱- North

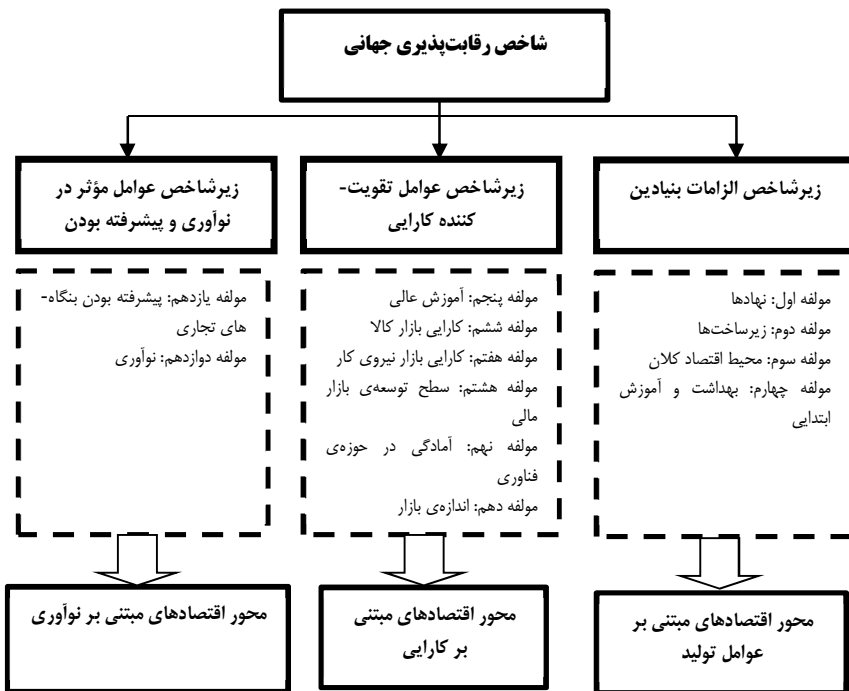
۲- Background Institutions

۳- Proximate Institutions

۴- World Competitiveness Report

متممادی ذهن اقتصاددانان را به خود مشغول کرده است و می‌توان نمونه‌های آن را از تأکید آدام اسمیت بر تخصص‌گرایی و تقسیم کار گرفته تا تأکید اقتصاددانان نئوکلاسیک بر سرمایه‌گذاری در سرمایه‌های فیزیکی و زیرساختی و بعدها گرایش به سازوکارهای دیگر مانند آموزش و پرورش، پیشرفت فناوری، ثبات اقتصاد کلان، حکمرانی شایسته، پیشرفته بودن بنگاه‌های تجاری، کارایی بازارها و غیره مشاهده نمود. شاخص رقابت‌پذیری جهانی با فراهم نمودن میانگینی وزنی برای بسیاری از مؤلفه‌ها، که هر یک به ارزیابی جنبه‌ای از رقابت‌پذیری اختصاص دارند، این مفهوم گسترده را قابل بررسی می‌سازد. بنابراین شاخص رقابت‌پذیری در قالب "دوازده مؤلفه" معرفی گردیده است (شوآب، ۱۳۹۱). شکل (۱) نشان دهنده این دوازده مؤلفه در قالب سه زیر شاخص اصلی می‌باشد.

شکل (۱) - مؤلفه‌های شاخص رقابت‌پذیری جهانی به تفکیک مرحله توسعه یافتگی کشورها

منبع: (مؤلفه‌های شاخص رقابت‌پذیری جهانی^۱، ۲۰۱۴-۲۰۱۳: ۹)

در این گزارش، کشورها بر اساس دو معیار در مراحل مختلف توسعه اقتصادی دسته‌بندی می‌شوند. اولین معیار عبارت است از سرانه تولید ناخالص داخلی بر اساس نرخ ارز بازار. این معیار قابل دسترس، در حکم متغیر جانشین سطح دستمزدها به کار می‌رود. زیرا همه کشورهای حاضر در نظرسنجی، در زمینه سطح دستمزدها دارای داده‌های قابل مقایسه به صورت بین‌المللی نیستند. معیار دوم در تعیین مرحله توسعه اقتصادی، میزان اتکای اقتصاد کشورها را بر عوامل تولید مد نظر قرار می‌دهد. این میزان، بر اساس سهم صادرات مواد اولیه در صادرات کل کشور (مشمول بر کالاها و خدمات) سنجیده می‌شود و بر این فرض استوار است که کشورهایی که به طور متوسط در مدت زمان پنج سال، بیش از ۷۰ درصد از حجم صادراتشان را مواد اولیه تشکیل می‌دهد، تا حد زیادی مبتنی بر عوامل تولید هستند (شوآب، ۱۳۹۱).

کشورهایی که میان دو مرحله توسعه قرار می‌گیرند، کشورهای "در حال گذار" تلقی می‌شوند. همگام با توسعه این کشورها، ضرایب زیرشاخص‌های مؤثر در رقابت‌پذیری آنها به طور تدریجی تغییر می‌کند و این امر نشانگر گذر تدریجی این کشورها از یک مرحله توسعه به مرحله دیگر است. شاخص رقابت‌پذیری جهانی با اختصاص ضریب بیشتر به حوزه‌هایی که برای رقابت‌پذیری کشورها در هر مرحله از توسعه اهمیت بیشتری دارند، کشورهایی را که برای ورود به مرحله بعد آماده نمی‌شوند به تدریج "جریمه" می‌کند (شوآب، ۱۳۹۱).

همانطور که از شکل (۱) مشخص است، شاخص رقابت‌پذیری از سه زیر شاخص کلی به نام‌های "الزامات بنیادین"، "عوامل افزایش دهنده کارایی" و "عوامل نوآوری و پیشرفته بودن" تشکیل شده است. وزن‌های این سه زیر شاخص برای محاسبه شاخص رقابت‌پذیری جهانی برای کشورهای متفاوت با توجه به مرحله توسعه آن کشورها تعیین می‌شود. هر یک از سه زیر شاخص مذکور از مؤلفه‌هایی تشکیل شده‌اند که وزن آنها در محاسبه زیر شاخص، مورد توجه قرار می‌گیرد. نکته قابل توجه این است که برای محاسبه متغیرها از اطلاعاتی استفاده شده است که یا از پرسشنامه‌های نظرسنجی استخراج شده‌اند و یا از داده‌های خارجی بدست آمده‌اند. برای محاسبه هر متغیر، میانگین حسابی داده‌های تشکیل دهنده آن محاسبه می‌شود. همچنین داده‌های حاصل از منابع مختلف بین‌المللی به صورت اعدادی در بازه ۱ تا ۷ نرمال می‌شوند. برای

نرمال‌سازی این داده‌ها از دو فرمول ذیل استفاده شده است (گزارش رقابت‌پذیری جهانی^۱، ۲۰۱۴-۲۰۱۳: ۵۱):

$$1 + \frac{\text{کمترین مقدار در میان تمامی کشورها} - \text{مقدار متغیر برای کشور مورد نظر}}{\text{مقدار متغیر برای کشور مورد نظر} - \text{بیشترین مقدار در میان تمامی کشورها}} \times 6$$

$$7 + \frac{\text{کمترین مقدار در میان تمامی کشورها} - \text{مقدار متغیر برای کشور مورد نظر}}{\text{مقدار متغیر برای کشور مورد نظر} - \text{بیشترین مقدار در میان تمامی کشورها}} \times 6$$

مؤلفه نهادی، یکی از مهمترین مؤلفه‌های شاخص رقابت‌پذیری جهانی محسوب می‌شود. بر اساس تعریف ارائه شده در این گزارش این مؤلفه عبارت است از چارچوب حقوقی و اجرایی که در آن افراد، بنگاه‌ها و دولت‌ها به منظور ایجاد درآمد و ثروت به تعامل با یکدیگر می‌پردازند. کیفیت نهادها نقش بسزایی در رقابت‌پذیری و رشد اقتصادی کشورها دارد. علاوه بر این، کیفیت نهادها بر تصمیمات سرمایه‌گذاری و نحوه تولید تأثیرگذار است و در تدوین شیوه‌های توزیع منافع و تحمل هزینه‌های ناشی از سیاست‌ها و راهکارهای توسعه جوامع نقش کلیدی دارد. با این حال، نقشی که نهادها ایفا می‌کنند از چارچوب حقوقی فراتر می‌رود. در واقع، نگرش دولت به بازارها و آزادی اقتصادی در کنار کارایی عملیات دولت از مواردی هستند که در چارچوب نهادها اهمیت می‌یابند. کاستی‌هایی چون دیوانسالاری افراطی و مقررات دست و پاگیر، قوانین بیش از حد، فساد، عدم صداقت در ارتباط با قراردادهای دولتی، فقدان شفافیت و اعتماد، وابستگی‌های سیاسی نظام قضایی؛ هزینه‌های اقتصادی هنگفتی را بر دوش بنگاه‌ها می‌گذارند و از سرعت توسعه اقتصادی می‌کاهند (شواب، ۱۳۹۱).

به رغم آنکه ادبیات اقتصادی به طور عمده بر نهادهای دولتی معطوف گشته است، نهادهای بخش خصوصی در خلق ثروت نقش مهمی بر عهده دارند. بحران مالی جهانی اخیر در کنار رسوایی‌های متعدد شرکت‌ها، بر اهمیت مؤلفه‌های محیط نهادی افزوده است که از این میان می‌-

توان به مواردی چون تدوین استانداردهای حسابداری و گزارش‌دهی و ایجاد شفافیت به منظور پیشگیری از کلاهبرداری و سوء مدیریت، تأکید بر حکمرانی شایسته و حفظ اعتماد سرمایه‌گذار و مصرف‌کننده اشاره نمود. اقتصاد هر کشور، از بنگاه‌هایی منتفع می‌گردد که با صداقت اداره می‌شوند و مدیران آنها در تعامل با دولت، سایر بنگاه‌ها و جامعه به اصول اخلاقی پایبند هستند. شفافیت برای فعالیت بنگاه‌های بخش خصوصی مؤلفه‌ای لازم‌الاجرا است و از طریق به‌کارگیری استانداردها و اصول حسابداری و حسابرسی که دسترسی به‌هنگام به اطلاعات را ممکن می‌سازند محقق می‌گردد (شواب، ۱۳۹۱). بنابراین مؤلفه نهادی در گزارش جهانی رقابت‌پذیری در قالب ۲۱ متغیر تعریف و عملیاتی شده است. این متغیرها در جدول (۶) آورده شده‌اند.

جدول (۶) - متغیرهای مربوط به مؤلفه نهادی در گزارش رقابت‌پذیری جهانی

۱- حقوق مالکیت دارایی‌ها	۱۲- شفافیت در سیاست‌گذاری دولت
۲- حقوق مالکیت فکری	۱۳- هزینه‌های تروریسم بر کسب و کارها
۳- فساد اداری و اختلاس	۱۴- هزینه‌های خشونت و خلافتکاری برای کسب و کار
۴- اعتماد عمومی به سیاستمداران	۱۵- جرایم سازمان‌یافته (مانند اخاذی و باج‌گیری به شیوه مافیایی)
۵- رشوه خواری	۱۶- قابلیت اعتماد به خدمات پلیس
۶- استقلال قوه قضائیه	۱۷- اخلاق کسب و کار
۷- نقش روابط در تصمیم‌گیری‌های دولتی	۱۸- قوی بودن استانداردهای مربوط به حسابرسی و تهیه گزارش‌های مالی
۸- هدر رفتن منابع توسط دولت	۱۹- اثربخشی سهام‌داران و هیأت مدیره شرکت‌ها
۹- دست و پاگیر بودن مقررات دولتی	۲۰- حفاظت از منافع سهام‌داران خرد
۱۰- کارآمدی چارچوب قانونی برای حل و فصل دعاوی بخش خصوصی	۲۱- حمایت از سرمایه‌گذاران
۱۱- کارآمدی چارچوب قانونی برای به‌چالش کشیدن و پیگرد حقوقی تصمیمات دولت	

جدول (۷) رتبه مؤلفه نهادی کشورهای حاضر در این گزارش را در سال ۲۰۱۳ نشان می‌دهد. در این سال کشور فنلاند رتبه نخست مؤلفه نهادی را (در میان ۱۴۸ کشور) کسب و در مقابل ونزوئلا با رتبه ۱۴۸ بدترین امتیاز را کسب نموده است. جمهوری اسلامی ایران نیز با کسب رتبه ۸۳، ۱۵ پله سقوط را نسبت به رتبه سال ۲۰۱۲ از خود نشان داده است.

جدول (۷) رتبه مؤلفه نهادی کشورها در گزارش سال ۲۰۱۳

ردیف	کشور	آزادین	استراتیا	الرش	بمکاش	بازگ	بزرگ	بفارسن	کفان	شمن	چن	کسبا	کراس	جمهوری چک	دانمارک	اسلواک
۱۳۰	رتبه مؤلفه نهادی	۱۴۲	۲۳	۶۱	۱۴۱	۲۴	۸۰	۱۰۷	۱۴	۲۸	۴۷	۱۱۰	۹۳	۸۶	۱۸	
۱۳۱	حقوق مالکیت داراییها	۱۴۵	۳۰	۱۳	۱۳۳	۲۵	۵۱	۱۱۱	۶	۳۵	۵۰	۹۲	۹۶	۸۸	۳۴	
۱۳۲	حقوق مالکیت فکری	۱۳۹	۲۱	۱۷	۱۳۰	۲۲	۸۰	۱۰۴	۱۳	۶۰	۵۳	۹۱	۸۱	۶۱	۲۶	
۱۳۳	لحمه اداری و اخلاقی	۱۴۵	۲۱	۳۷	۱۰۷	۲۰	۱۳۳	۱۰۶	۱۹	۲۳	۴۴	۱۲۹	۸۷	۱۱۷	۲	
۱۳۴	انصاف عمومی به سیاستمداران	۱۴۷	۳۶	۴۹	۱۳۲	۲۹	۱۲۶	۹۷	۱۵	۳۴	۲۶	۱۲۵	۱۱۴	۱۴۶	۱۶	
۱۳۵	رتبه خواری	۱۳۷	۲۰	۳۱	۱۴۶	۲۳	۷۲	۶۲	۱۸	۳۳	۶۸	۹۷	۸۳	۸۱	۱۵	
۱۳۶	استقلال قوه قضائیه	۱۳۲	۱۶	۳۰	۱۳۹	۲۴	۶۵	۱۳۳	۱۰	۳۷	۵۷	۱۰۶	۱۰۹	۶۸	۸	
۱۳۷	تفکیروابط در تصمیم گیریهای دولتی	۱۴۶	۲۷	۳۳	۱۳۴	۲۶	۸۱	۱۱۷	۲۰	۳۲	۲۹	۱۰۹	۱۱۲	۱۲۳	۱۶	
۱۳۸	همبر رفتن منابع توسط دولت	۱۴۷	۵۶	۴۸	۹۲	۵۱	۱۳۲	۸۶	۳۴	۱۳	۲۹	۱۰۶	۱۳۳	۴۴	۴۴	
۱۳۹	دست و پاگر بودن مقررات دولتی	۱۴۱	۱۷۸	۸۸	۹۷	۱۳۴	۱۴۷	۱۰۵	۵۲	۲۶	۱۴	۱۱۴	۱۴۲	۱۰۱	۷۸	
۱۴۰	کار آسانی برای جرم قانونی برای حل و فصل دعاوی بخش خصوصی	۱۳۳	۳۰	۲۴	۱۱۴	۴۰	۱۰۱	۱۲۵	۱۱	۲۹	۴۳	۹۵	۱۴۰	۳۱	۱۱۶	
۱۴۱	کار آسانی برای جرم قانونی برای به چالش کشیدن و پیگرد حقوقی تصمیمات دولت	۱۴۷	۳۰	۲۵	۸۱	۳۶	۶۸	۱۳۲	۱۵	۳۴	۴۷	۹۳	۱۳۲	۳۸	۱۱۰	
۱۴۲	شفافیت در راستای کار دولت	۱۴۱	۵۱	۱۸	۹۵	۵۷	۱۱۲	۱۲۴	۱۶	۱۵	۴۶	۷۵	۱۰۶	۵۴	۵۴	
۱۴۳	هر چه برای بروز جرم بر کشور گزما	۲۴	۴۶	۶	۱۱۸	۳۳	۳۳	۱۰۷	۸۸	۶۸	۹۸	۱۴۷	۱۵	۱۶	۱۰۸	
۱۴۴	هر چه برای جرم دولت و جرم قانونی برای کسب و کار	۱۱۸	۳۷	۱۰	۱۱۰	۲۷	۱۱۴	۱۰۸	۴۰	۶۶	۹۲	۱۴۰	۳۹	۵۳	۷۷	
۱۴۵	جرم آسانی برای جرم اخلاقی و اخلاقی به منظور حل و فصل دعاوی	۱۰۷	۲۷	۹	۱۰۳	۲۴	۱۱۶	۱۳۰	۵۳	۵۴	۸۸	۱۴۴	۴۹	۷۱	۴۸	
۱۴۶	قابلیت استفاده به عدالت ایمن	۱۳۹	۱۶	۲۰	۱۴۱	۳۷	۶۴	۱۱۳	۱۴	۷	۵۹	۷۳	۵۳	۹۰	۱۱	
۱۴۷	اخلاقی کسب و کار	۱۴۳	۱۹	۱۷	۱۴۶	۳۲	۸۷	۱۱۰	۱۳	۳۷	۵۴	۱۰۷	۷۶	۷	۱۱۳	
۱۴۸	قوی بودن استانداردهای مربوط به حاکمیتی و نیمی از کارکنان مالی	۱۲۶	۱۴	۱۷	۱۳۳	۲۹	۳۱	۷۷	۹	۴۶	۸۰	۸۲	۹۲	۶۴	۴۱	
۱۴۹	اندر بخش بهداشت و درمان دولتی	۱۱۸	۷	۳۷	۱۳۴	۱۶	۴۴	۱۲۷	۱۴	۳۷	۸۴	۵۴	۱۰۶	۸۸	۲۰	
۱۵۰	حفاظت از منابع بهداشتی مردم	۱۲۹	۲۴	۲۲	۱۲۵	۳۰	۲۶	۹۱	۱۶	۴۹	۷۵	۷۶	۱۱۴	۸۳	۴۰	
۱۵۱	حفاظت از سرمایه گذاران	۱۰۰	۵۷	۸۴	۲۵	۱۹	۶۹	۴۱	۴	۳۱	۸۴	۶	۱۱۶	۸۴	۳۱	

کشور	استون	فنلاند	فرانسه	آلمان	یونان	هنگ کنگ	مجارستان	هند	اندونزی	ایران	ایرلند	ایتالیا	ژاپن	کره جنوبی	لهستان	گواتیمال
زبان بومیانه ملی	۲۷	۱	۳۱	۱۵	۱۰۳	۹	۸۴	۷۲	۶۷	۸۳	۱۶	۱۰۲	۱۷	۷۴	۵۷	۶۱
حقوق مالکیت دولتی‌ها	۳۴	۱	۱۹	۱۵	۸۷	۵	۱۰۳	۵۸	۷۹	۶۵	۱۸	۶۷	۱۶	۵۵	۶۲	۷۱
حقوق مالکیت فردی	۳۱	۱	۱۲	۱۴	۷۰	۱۰	۵۸	۷۱	۵۵	۱۲۲	۱۹	۶۷	۱۱	۴۸	۵۱	۶۶
فشار اداری و اجتناب	۳۱	۴	۲۷	۱۶	۱۰۴	۱۱	۱۱۰	۹۸	۶۰	۷۵	۱۴	۹۳	۱۷	۶۲	۶۱	۷۳
انتخاب عمومی به سیاستمداران	۴۲	۷	۴۰	۱۹	۱۳۸	۱۷	۱۲۹	۱۱۵	۵۵	۶۷	۲۸	۱۲۰	۳۳	۱۱۲	۸۹	۵۵
رشد خواری	۲۵	۲	۳۰	۲۱	۹۱	۱۳	۵۸	۱۱۰	۱۰۶	۷۳	۱۱	۷۴	۱۲	۵۷	۵۵	۵۰
استقلال بودجه ملی	۲۰	۲	۳۱	۱۳	۸۴	۴	۶۶	۴۰	۷۴	۷۳	۳	۷۰	۱۴	۷۸	۶۳	۷۱
تشریح‌رابطه در تصمیم‌گیری‌های دولتی	۲۳	۴	۳۴	۱۳	۱۱۳	۲۴	۱۱۶	۹۴	۳۹	۵۲	۲۱	۱۱۶	۱۰	۷۹	۶۳	۶۲
هدررفتن منابع توسط دولت	۲۷	۶	۸۲	۲۳	۱۶۰	۱۲	۱۱۰	۸۷	۳۳	۷۴	۵۵	۱۲۹	۵۲	۸۰	۸۵	۵۵
دست‌وپاگیر بودن مقررات دولتی	۱۱	۴	۱۳۰	۵۶	۱۴۴	۵	۱۴۰	۱۰۴	۳۱	۱۲۳	۲۹	۱۶۶	۸۱	۹۵	۷۹	۱۰۷
نگار آمدن خارج‌القانونی برای کارکنان دولتی	۳۹	۲	۳۸	۱۳	۱۳۸	۳	۱۱۳	۶۲	۴۹	۹۱	۳۲	۱۲۵	۲۸	۸۴	۱۱۷	۵۶
فصل حقوقی بخش خصوصی	۳۳	۱	۳۱	۱۱	۱۳۰	۲	۱۳۸	۶۸	۵۰	۱۲۴	۱۹	۱۲۴	۳۵	۱۰۱	۹۷	۹۰
جایگاه کم‌تجربان و دیگران دولتی	۱۹	۲	۵۹	۲۳	۱۲۳	۳	۱۲۲	۶۱	۶۵	۱۳۱	۲۵	۱۲۰	۱۴	۱۳۷	۴۵	۳۴
نظارت بر سیاست‌گذاری دولت	۱۳	۳	۹۵	۵۹	۸۶	۶۳	۱۱	۱۱۲	۱۱۹	۱۱۷	۳۴	۶۴	۱۰۶	۲۵	۲۳	۲۳
فرهنگ‌های ترویس بر کسب‌وکارها	۲۵	۳	۵۸	۲۶	۶۸	۲۲	۶۱	۷۱	۸۶	۹۴	۳۱	۸۱	۴۲	۶۰	۳۳	۴۹
فرهنگ‌های خشونت و خلافکاری برای کسب‌وکار	۱۷	۵	۵۱	۲۶	۵۶	۳۷	۶۸	۸۵	۱۱۹	۱۰۵	۳۲	۱۲۴	۶۲	۷۲	۴۰	۵۰
جرایم سازمان‌یافته دولتی (تجاوز از بخش خصوصی)	۳۲	۱	۳۴	۱۷	۷۷	۴	۷۲	۸۲	۷۹	۶۶	۸	۳۸	۳۳	۴۷	۶۲	۷۰
قابلیت اعتماد به خدمات دولتی	۲۵	۲	۲۳	۱۵	۱۱۳	۱۶	۹۲	۸۶	۶۴	۸۲	۲۱	۱۰۳	۱۱	۷۹	۶۰	۴۹
اطلاق کسب‌وکار	۲۶	۲	۳۳	۲۳	۹۳	۶	۴۰	۵۲	۷۴	۱۰۵	۵۸	۱۱۰	۲۵	۹۱	۵۱	۵۴
قوی بودن استقلال رفتار دولتی بر روی حکامبر سران‌تجارت‌های ملی	۲۶	۴	۱۸	۲۲	۱۲۲	۱۷	۱۲۰	۹۵	۵۱	۱۱۹	۳۰	۱۳۷	۱۹	۱۳۰	۵۲	۳۱
انزلیت بخش‌های دولتی و حاکم‌دولتی	۶۴	۲	۳۶	۲۹	۶۷	۷	۸۰	۵۲	۳۵	۱۰۴	۳۲	۱۲۳	۲۰	۱۲۴	۸۸	۴۲
حفاظت از منابع سیاستمداران خود	۵۷	۵۷	۶۹	۸۴	۱۰۰	۳	۱۰۷	۴۱	۴۱	۱۲۳	۶	۴۱	۱۹	۴۱	۵۷	۵۷

سنگاپور	مردمان	رژیم	روانی	برق	پست	لیسین	بزرگ	نیزدیکه	هنگ	موتور	موتور	مات	ماتری	توکامپورگ	کشور
۳	۱۳۶	۱۱۱	۱۱۴	۶۶	۶۴	۷۹	۱۰۹	۲	۸	۵۳	۹۶	۳۷	۲۹	۱۰	زیمبابوئه نیامی
۲	۱۳۰	۱۳۳	۸۲	۶۳	۶۶	۶۱	۱۰۲	۱۲	۹	۴۵	۷۵	۲۲	۳۱	۷	حقوق مالکیت داراییها
۲	۱۱۵	۱۱۳	۱۱۰	۳۸	۷۲	۷۸	۱۲۰	۳	۹	۹۰	۷۷	۲۸	۳۰	۶	حقوق مالکیت گوی
۵	۹۴	۱۱۳	۱۱۴	۶۶	۵۳	۷۹	۱۱۱	۱	۱۰	۵۲	۱۰۵	۳۹	۲۲	۷	شده انباری و اختصاص
۱	۱۲۰	۸۴	۱۴۱	۷۷	۱۰۰	۹۰	۱۳۱	۵	۹	۶۴	۱۰۵	۴۴	۲۰	۱۱	اعضای عمومی به سیاستمداران
۳	۷۸	۱۰۹	۷۶	۳۳	۴۴	۱۰۵	۸۴	۱	۱۴	۵۹	۸۸	۶۰	۴۴	۸	زیمبوئی
۱۷	۱۲۴	۱۱۹	۱۱۴	۵۱	۵۶	۹۹	۱۲۶	۱	۷	۸۷	۹۰	۳۹	۴۴	۱۸	استقلال و نهادهای
۱	۱۲۷	۱۱۱	۱۳۷	۷۲	۶۵	۷۵	۸۵	۳	۶	۶۶	۸۶	۶۰	۲۵	۱۴	نظارت و ارتباط در تصمیم گیریهای دولتی
۲	۱۳۰	۹۹	۱۳۴	۱۱۸	۹۳	۶۳	۹۱	۱۰	۱۷	۵۰	۸۱	۳۲	۲۱	۱۸	همه را در منابع توسط دولت
۱	۱۲۲	۱۲۰	۱۲۳	۱۳۲	۱۳۳	۹۸	۱۱۳	۱۳	۲۸	۶۶	۱۱۱	۸۶	۸	۱۸	دست و پاگیر بودن مقررات دولتی
۱	۱۳۷	۱۱۸	۱۲۸	۱۲۲	۱۱۹	۷۶	۱۰۷	۴	۹	۷۱	۹۸	۴۶	۱۸	۱۵	کار آسانی برای عموم قانون برای حل و فصل حقوقی اشخاص خصوصی
۱۳	۱۳۶	۱۲۰	۱۲۸	۸۵	۱۱۱	۷۱	۱۰۹	۳	۵	۷۴	۷۸	۵۵	۱۷	۹	کار آسانی برای چگونگی قانون برای به چالش کشیدن و بزرگ کردن حقوقی تصمیمات دولت
۱	۱۱۸	۱۰۱	۱۱۵	۷۸	۱۲۰	۹۲	۸۱	۴	۱۳	۶۶	۶۷	۶۰	۲۰	۷	شفافیت در راستا کارهای دولت
۵۴	۶۶	۱۱۳	۶۷	۷	۲۷	۱۳۴	۱۳۳	۱۴	۳۶	۸۱	۱۱۰	۵۰	۸۵	۱۹	هر چه جای دورتر دست زرد کسب کرده
۶	۸۹	۸۰	۵۱	۱۱	۳۴	۱۰۱	۱۳۲	۱۴	۳۲	۶۱	۱۳۹	۱۹	۷۵	۵	هر چه جای خنوبت و ولاکتاری برای کسب و کار
۴	۱۲۷	۱۱۱	۹۰	۱۶	۴۳	۸۶	۱۳۷	۶	۱۴	۴۱	۱۴۳	۲۵	۶۳	۷	عزیمت برای پایداری (منه) اخذ و پاسخگویی به شیوهی مالیایی
۵	۸۱	۱۲۲	۱۰۷	۳۵	۷۲	۹۲	۱۳۷	۲	۱۰	۵۰	۱۲۶	۳۲	۲۴	۱۵	فراوانی اعتماد به عدالت پلیس
۳	۱۳۷	۱۰۱	۱۳۹	۴۵	۵۹	۶۹	۱۱۴	۱	۹	۶۳	۸۸	۴۲	۲۸	۱۰	اخذ کسب و کار
۴	۱۱۷	۱۰۷	۱۰۸	۶۱	۴۹	۳۸	۵۳	۳	۱۲	۶۸	۴۵	۱۳	۲۷	۷	قوی بودن استانداردهای مربوط به حاکمیت و رهبری گزارشهای مالی
۵	۱۳۸	۹۸	۱۲۶	۸۵	۵۵	۴۸	۳۳	۲	۱۰	۴۰	۷۸	۶۲	۱۳	۸	آزمایشی سیاستمداران و سیاستمداری غیر منتظره
۱۰	۱۲۴	۱۳۲	۱۲۸	۶۵	۹۳	۲۷	۶۸	۵	۱۱	۶۳	۵۶	۱۸	۲۱	۹	حفاظت از منابع سیاستمداران خود
۲	۶۹	۱۰۰	۴۱	۴۱	۴۱	۱۰۷	۱۳	۱	۱۰۰	۸۴	۴۱	۵۷	۴	۱۰۷	حیات از سرمایه گذاران

دولت	وزیران	اروپا	آمریکا	ترکیه	ژنرال و نویسندگان	تاریخ	موضوع	سوره	اسیانا	اسطوره	اسطوره‌ها	کشور
۹۸	۱۴۸	۳۶	۳۵	۵۶	۹۴	۷۸	۷	۵	۵۸	۶۸	۱۱۱	زبان بولنگ نامی
۱۱۳	۱۴۸	۴۲	۳۳	۳۸	۷۴	۷۸	۳	۱۴	۳۷	۶۹	۸۳	حقوق مالکیت دولتی‌ها
۱۱۶	۱۴۸	۴۵	۳۵	۷۴	۹۱	۱۰۲	۵	۱۶	۵۰	۴۲	۶۵	حقوق مالکیت دولتی
۷۴	۱۴۸	۳۴	۲۹	۵۸	۸۹	۱۰۱	۶	۸	۶۹	۶۷	۱۳۸	فشارهای و اختلال
۶۶	۱۴۴	۱۸	۵۰	۳۷	۱۱۱	۱۱۷	۱۳	۶	۱۰۱	۱۳۳	۱۳۹	انتقاد عمومی به سیاستمداران
۱۱۶	۱۳۹	۳۷	۳۸	۵۳	۹۵	۷۷	۹	۱۰	۴۳	۴۰	۹۱	زبان عوامی
۸۹	۱۴۸	۳۵	۳۲	۸۵	۴۳	۶۷	۱۱	۹	۷۲	۷۶	۱۳۲	استقلال خودمختاری
۷۱	۱۴۸	۳۰	۵۴	۵۳	۱۳۵	۹۳	۹	۲	۶۴	۱۱۴	۱۴۴	تشریح زبان و تصمیم گیری‌ها دولتی
۱۰۲	۱۴۸	۱۰۸	۷۶	۲۶	۹۶	۱۰۷	۸	۹	۱۱۳	۱۱۹	۱۳۷	هدر رفتن منابع توسط دولت
۱۰۶	۱۴۸	۹۲	۸۰	۷۲	۸۷	۹۰	۱۷	۲۲	۱۳۵	۱۳۶	۱۳۹	دست و پاگر بودن خدایان دولتی
۹۳	۱۴۸	۵۵	۲۶	۵۱	۷۹	۶۰	۶	۵	۷۰	۱۳۵	۱۴۳	نگار آمدن خارج دولتی برای کار فصل حقوق بخش خصوصی
۷۹	۱۴۸	۴۰	۲۹	۴۶	۸۴	۶۲	۶	۴	۶۹	۱۳۱	۱۴۲	نگار آمدن خارج دولتی برای کار جایگزینی و یکپارچه دولتی فصل دولتی
۱۲۱	۱۳۷	۳۰	۴۸	۳۷	۹۴	۹۳	۶	۹	۸۷	۵۲	۸۰	نظارت بر بافت‌گذاری دولت
۷۵	۷۸	۱۲	۱۱۸	۱۲۹	۵۵	۱۱۰	۴۱	۳۱	۹۳	۱	۱۶	فرهنگی نوین بر کشورگزارها
۶۴	۱۴۶	۱۰۵	۸۷	۷۲	۱۴۵	۷۳	۲۳	۲۸	۳۰	۱۸	۶۹	فرهنگی خشونت و خلاقیت برای گسب و کار
۷۸	۱۴۵	۲۳	۸۴	۹۴	۱۲۰	۸۲	۳۳	۲۶	۳۶	۴۲	۱۰۲	جراحت‌ها در بافت دولتی پایه‌های به نسبی بافت
۵۵	۱۴۸	۸۶	۲۴	۸۰	۱۳۱	۱۰۹	۶	۱۹	۱۸	۴۰	۱۰۸	قابلیت اقتصاد به خدمات دولتی
۹۱	۱۲۰	۳۴	۳۳	۵۰	۱۱۸	۶۸	۴	۶	۵۵	۶۱	۱۳۵	اطلاق کشورگزار
۱۳۴	۹۷	۶۳	۴۶	۵۰	۹۵	۴۲	۲۱	۱۱	۸۵	۸۱	۶۰	فرهنگی بودن استقلال دولتی بر طرف به حکومت‌ها برای گزارش‌ها دولتی
۱۰۷	۱۱۲	۷۶	۱۵	۹۲	۱۱۶	۶۲	۱۱	۶	۹۳	۱۳۵	۸۲	انزلیت‌ها در بافت دولتی تیرگزارها
۱۳۶	۱۳۱	۴۲	۲۷	۵۷	۱۱۱	۳۴	۴۴	۸	۷۹	۱۱۵	۱۰۹	حفاظت از منابع سیاستمداران خود
۱۳۴	۱۴۴	۸۴	۶	۵۷	۲۵	۱۳	۱۳۴	۳۱	۸۴	۱۷	۱۰۰	حکایت از سرمایه‌گذاران

منبع: گزارش رقابت‌پذیری جهانی ۲۰۱۴-۲۰۱۳

رتبه پایین تر بیانگر عملکرد بهتر است

۲- پیشینه و فرضیه‌های تحقیق

این ایده که تاریخچه کشورها از طریق نهادها بر میزان توسعه آنها تاثیرگذار است، ایده‌ای پرطرفدار است. نهادها عوامل تعیین‌کننده در تشویق افراد به خلاقیت و سرمایه‌گذاری تلقی می‌شوند. نهادها اغلب با تعاریف مختلف و متعددی بیان می‌شوند. در یک تعریف محدود نهادها عبارتند از قوانین رسمی بازی که مشوق‌ها و محدودیت‌های فردی را تعیین می‌کنند. در تعریف گسترده‌تر، نهادها نظام‌های اعتقادی و هنجارهای اجتماعی را نیز شامل می‌شود (تابلینی^۱، ۲۰۰۵).

در پژوهشی به نقش و تأثیر پیشینه تاریخی کشورهای مستعمراتی بر کیفیت نهادهای کنونی و به ویژه نهادهای حمایت از حقوق مالکیت پرداخته شده است. در این پژوهش نشان داده شده که تغییرات برون‌زا در نهادهای کنونی بر اساس تأثیرات تاریخی، میزان توسعه اقتصادی کشورهای مورد بررسی را تعیین می‌کنند (آکمگلو و جانسون^۲، ۲۰۰۱).

گلیسر^۳ و همکاران (۲۰۰۴) معتقد است که تاریخچه توسعه اقتصادی یک منطقه، منعکس‌کننده انباشتگی سرمایه انسانی‌ای است که بر نتایج نهادی آن منطقه تأثیر گذارند. به اعتقاد آنها آموزش نقش اساسی در تکامل نهادها دارد. میزان تحصیلات و ویژگی‌های فرهنگی خاص از الزامات پذیرش نهادهای دموکراتیک هستند.

گرایف^۴ (۱۹۹۴) در پژوهش خود و با ترکیب تئوری بازی و مفاهیم جامعه‌شناسی به بررسی تعامل فرهنگ و نهادها و تأثیر آنها بر توسعه اقتصادی پرداخته است. وی در این پژوهش اهمیت فرهنگ و به خصوص اعتقادات فرهنگی در تعیین نهادها و پیش‌بینی پذیرش موفق نهادها را نشان می‌دهد.

بویگلسدیک و شایک^۵ (۲۰۰۱) به بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و درآمد سرانه در مناطق مختلف اروپایی پرداختند. آنها به دنبال پاسخ به این سؤال بودند که آیا سرمایه اجتماعی در قالب اعتماد کلی و فعالیت‌های مرتبط به آن با رشد اقتصادی در مناطق مختلف مرتبط هستند؟ برای

۱- Tabellini

۲- Acemoglu and Johnson

۳- Glaeser et al. (2004)

۴- Greif

۵- Beugelsdijk and Schaik

این منظور آنها ۵۴ منطقه اروپایی را در بازه زمانی ۱۹۵۰ تا ۱۹۹۸ مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش آنها نشان می‌داد که وجود شبکه‌های ارتباطی به تنهایی نمی‌تواند عاملی برای رشد اقتصادی منطقه باشد بلکه میزان مشارکت و حضور افراد در این شبکه‌ها بسیار تأثیرگذار است. در پژوهشی دیگر که در ۲۰ منطقه جغرافیایی ایتالیا صورت پذیرفت، اهمیت و نقش سرمایه اجتماعی در کارایی عملکرد دولت و اقتصاد منطقه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که مناطق غنی‌تر شمالی از سطح سرمایه اجتماعی بالاتری نسبت به مناطق کمتر توسعه‌یافته جنوبی برخوردارند. در مناطق شمالی روابط بین افراد بر اساس اعتماد دو طرفه و ارزش‌های مشترک بوده، در حالی که قدرت و کنترل عامل تعیین‌کننده روابط بین فردی در مناطق جنوبی است (پوتنام، ۲۰۰۰).

لیشت^۱ (۲۰۰۱) معتقد است که فرهنگ ملی عامل تعیین‌کننده‌ای برای کارایی قلمداد می‌شود و بر همین اساس مفاهیم و روش‌هایی را برای ارزیابی فرهنگ ملی و تأثیرشان بر نظام حکمرانی ملی پیشنهاد می‌کند. به منظور تعیین فرهنگ ملی، وی از ترکیب چارچوب فرهنگی هافستند و همچنین شوارتز بهره‌گیری نموده است. نتایج بررسی‌های وی نشان می‌دهد که میزان حمایت از سرمایه‌سهمداران به طور منفی با بعد هارمونی از مدل شوارتز و همچنین بعد اجتناب از عدم اطمینان از مدل هافستند ارتباط دارد.

مون و چوی (۲۰۰۱) به بررسی تأثیر فرهنگ بر سطح رقابت‌پذیری کشورها پرداختند. در این پژوهش ایشان با استفاده از مدل فرهنگی هافستند و اعمال برخی تغییرات در آن، چارچوب فرهنگی جدیدی را ایجاد کردند. در این مدل سه عامل فردگرایی، اجتناب از عدم اطمینان و گشودگی به عنوان عوامل فرهنگی در نظر گرفته شدند. عامل فردگرایی از دو عامل فرعی پاداش و مسئولیت‌پذیری تشکیل شده است. در جوامعی که فردگرایی بالاست، به افراد مسئولیت کامل کارها داده شده و در صورت شایستگی بر اساس پاداش‌هایی از آنها تقدیر می‌گردد. در این جوامع رقابت بین فردی شدید و انگیزه فردی برای اجرای وظایف بالا بوده و در نتیجه سطح کیفی کارها افزایش می‌یابد. بنابراین زمانی که هر دو عامل پاداش و مسئولیت‌پذیری حداکثر هستند، انتظار حداکثر تلاش از افراد وجود دارد. هنگامی که مسئولیت‌پذیری بالا ولی پاداش

پایین است، تلاش‌ها به حداقل خود می‌رسند. بالا بودن پاداش و پایین بودن مسئولیت‌پذیری به مخاطرات اخلاقی فردی منجر می‌شود و در حالتی که هر دو عامل پایین هستند، هیچ‌گونه پیشرفتی در جامعه مشاهده نمی‌شود.

عامل اجتناب از عدم اطمینان با دو عامل فرعی نظم‌گرایی^۱ و پیشگام محوری^۲ تعیین می‌شود. بر این اساس در جوامعی که هر دو عامل بالا هستند، انتظار می‌رود جامعه توسعه‌گرا باشد و بالعکس زمانی که هر دو عامل کمینه باشند، شکل جامعه بدوی و کمتر توسعه‌یافته مورد انتظار است. بالا بودن نظم‌گرایی و پایین بودن پیشگام‌محوری منجر به ظهور جوامعی ایستا می‌گردد و در طرف دیگر بالا بودن پیشگام‌محوری و پایین بودن نظم‌محوری، جامعه آشوبناک را به وجود می‌آورد. در نهایت عامل گشودگی با دو عامل فرعی جذابیت و تهاجمی معرفی شده است. جذابیت در کشورهایی از میزان بالایی برخوردار است که در آنها ورود سرمایه‌گذار خارجی، کالای خارجی و فناوری خارجی مورد حمایت است و در طرف مقابل در کشورهای تهاجمی، تمایل به صادرات و حضور در بازارهای کشورهای دیگر سطح بالایی دارد. در این پژوهش از گزارش رقابت‌پذیری ملی^۳ جهت تعیین سطح رقابت‌پذیری کشورها استفاده شده است. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد کشورهای با رتبه رقابت‌پذیری بالاتر و همچنین سطح توسعه‌یافتگی بیشتر، از امتیازات بیشتری در سه عامل اصلی (در موقعیتی که هر دو عامل فرعی بیشینه هستند)، برخوردارند.

بک^۴ و همکاران (۲۰۰۳) در مطالعات خود به ارتباط منفی پراکندگی‌های قومی-زبانی با واسطه‌گری مالی اشاره نمودند و همچنین توسعه‌یافتگی نهادهای مالی را متأثر از اقدامات مذهبی عنوان نمودند.

تأثیر اعتماد و سرمایه اجتماعی در برخی دیگر از مطالعات بر سطح مشارکت‌های اجتماعی افراد مورد بررسی قرار گرفته است (پورتا^۵ و همکاران، ۱۹۹۷؛ کلمن^۱، ۱۹۹۰؛ پوتنام^۲، ۱۹۹۳). نتایج این

۱- Disciplinism,

۲- Frontierism.

۳- National Competitiveness Report

۴- Beck

۵- Porta

بررسی‌ها نشان می‌دهد که سطح اعتماد در فرهنگ‌های مختلف، به شکلی مثبت بر کارایی نهاد-های حقوقی، فساد اداری، کیفیت بروکراسی، کارایی نظام مالیاتی و مشارکت‌های اجتماعی تأثیرگذار است (نصیری^۳، ۲۰۰۸: ۵۵).

بر اساس آنچه که در بخش قبلی در خصوص چارچوب فرهنگی و متغیرهای نهادی ذکر گردید، این تحقیق به دنبال بررسی تأثیر ویژگی‌های فرهنگی بر رتبه نهادی کشورها بر اساس آخرین رتبه‌بندی اعلام شده توسط مجمع جهانی اقتصادی در گزارش جهانی رقابت‌پذیری می‌باشد.^۴ بنابر این فرضیه اصلی و فرعی این پژوهش عبارتند از:

فرضیه اصلی: فرهنگ ملی بر رتبه نهادی کشورها تأثیرگذار است.

فرضیه فرعی: فرهنگ ملی بر تمامی متغیرهای مؤلفه نهادی تأثیرگذار است.

۳- روش تحقیق

این پژوهش از منظر هدف بنیادی است. داده‌های مورد نیاز در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای گردآوری شده‌اند. داده‌های مربوط به وضعیت نهادی کشورها از آخرین گزارش رقابت‌پذیری جهانی (۲۰۱۴-۲۰۱۳) و داده‌های مربوط به امتیاز ابعاد فرهنگی از وب سایت رسمی پروفیسور هافستد^۵ استخراج شده است. از مجموع ۱۴۸ کشور حاضر در گزارش رقابت‌پذیری جهانی، تنها ۶۰ کشور دارای امتیازات کامل در ابعاد ۵ گانه فرهنگی هافستد هستند. لذا تحلیل‌های صورت گرفته در این مقاله بر روی ۶۰ کشور انجام شده است.

در این پژوهش از آزمون‌های آماری تحلیل خوشه‌ای برای تشکیل دو گونه متفاوت فرهنگی، آزمون شاپیرو - ویلک برای بررسی وضعیت نرمال بودن جوامع و آزمون ناپارامتریک من-وینتی برای بررسی فرضیات پژوهش استفاده شده است.

۱- Coleman

۲- Putnam

۳- Naciri

۴- World Competitiveness Report www.geert-hafsted.com

۴- تحلیل‌های آماری

۴-۱ تحلیل خوشه‌ای

تحلیل خوشه‌ای، روش آماری برای تعیین گونه‌ها یا خوشه‌های همگن است. در این روش گروه‌بندی اشیاء یا افراد بر اساس p صفت به صورت توأمان انجام می‌شود به طوری که افراد یا اشیاء هر خوشه از لحاظ این صفات بسیار به هم شبیه باشند (کجوری، ۱۳۸۸). تحلیل خوشه‌ای را می‌توان به دو شیوه سلسله مراتبی و تفکیکی انجام داد. در روش سلسله مراتبی، تعداد خوشه‌ها از قبل مشخص نمی‌باشد (زارع چاهوکی، ۱۳۸۹).

یکی از روش‌های تفکیکی، روش K-MEANS است. در این روش که برای داده‌های کمی استفاده می‌شود، ابتدا اشیاء به K خوشه تقسیم می‌شوند. سپس فاصله هر شیء از میانگین هر خوشه محاسبه می‌شود. اشیایی که از مرکز خوشه خود فاصله بیشتری نسبت به خوشه دیگر داشته به خوشه نزدیک‌تر منتقل می‌شوند. این فرایند آنقدر تکرار می‌شود که تابع خطا حداقل شده یا اعضای خوشه‌ها تغییر نکنند. جدول (۸) نتایج اجرای خوشه‌بندی کشورها بر اساس ۵ صفت (بعد فرهنگی) و با استفاده از روش K-MEANS را نشان می‌دهد. در جدول (۹) نیز، کشورها در قالب دو گونه (خوشه) فرهنگی استخراج شده، تقسیم‌بندی شده‌اند.

جدول (۸) - مراکز خوشه‌ها بر اساس ۵ صفت

خوشه دو	خوشه یک	
۳۹	۷۱	اختلاف قدرت
۷۱	۳۱	فردگرایی
۴۶	۵۱	مردسالاری
۵۹	۷۲	اجتناب از عدم اطمینان
۵۵	۴۷	دیدگاه بلند مدت

همانطور که از داده‌های موجود در جدول ۸ مشخص است، گونه یک، از امتیازات بالاتری در ابعاد "اختلاف قدرت"، "مرد سالاری" و "اجتناب از عدم اطمینان" و از امتیازات کمتری در دو بعد "فرد گرایی" و "دیدگاه بلندمدت" نسبت به گونه دو برخوردار است.

جدول (۹) - تقسیم‌بندی کشورها در قالب دو گونه فرهنگی

کشورهای واقع در گونه یک فرهنگی	فاصله از مرکز خوشه یک	کشورهای واقع در گونه دو فرهنگی	فاصله از مرکز خوشه دو
آرژانتین	۴۰.۴۷۲	استرالیا	۴۲.۸۶۴
بنگلادش	۱۹.۰۸۲	اتریش	۴۷.۶۳۰
برزیل	۸.۹۸۵	بلژیک	۵۱.۹۶۶
بلغارستان	۲۸.۰۱۸	کانادا	۲۴.۸۳۲
شیلی	۳۲.۶۷۱	چک	۳۲.۸۰۴
چین	۶۲.۰۲۴	دانمارک	۵۵.۱۴۴
کلمبیا	۴۱.۱۵۲	استونی	۳۲.۹۹۸
کرواسی	۱۷.۷۸۴	فنلاند	۲۸.۰۰۵
السالوادور	۳۸.۱۵۸	فرانسه	۴۰.۵۷۶
یونان	۴۲.۰۶۵	آلمان	۳۵.۲۷۵
هنگ کنگ	۴۶.۳۸۳	مجارستان	۴۹.۴۵۰
هند	۳۷.۶۴۹	ایرلند	۴۶.۶۹۲
اندونزی	۳۴.۲۴۸	ایتالیا	۳۲.۰۰۱
ایران	۳۹.۵۰۷	لتونی	۳۹.۷۳۴
ژاپن	۶۷.۸۴۲	لیتوانی	۳۹.۹۵۷
کره جنوبی	۵۸.۶۵۶	لوکزامبورگ	۱۸.۳۶۰
مالزی	۴۹.۵۴۴	هلند	۳۵.۴۷۵
مالت	۴۰.۰۶۶	نیوزلند	۳۲.۹۹۲
مکزیک	۳۲.۳۲۴	نروژ	۴۴.۴۹۳
مراکش	۳۶.۲۶۶	سوئد	۵۱.۳۴۵
پرو	۳۱.۹۸۳	سوئیس	۳۱.۲۲۳
فیلیپین	۴۳.۴۳۸	آمریکا	۴۱.۱۵۴
لهستان	۳۹.۴۱۰		
پرتغال	۴۲.۶۶۵		
رومانی	۲۸.۰۹۴		
روسیه	۴۹.۸۲۸		
صربستان	۲۷.۲۷۲		
سنگاپور	۶۹.۹۵۰		
اسلواکی	۸۰.۳۰۶		
اسلونی	۳۵.۶۶۹		

فاصله از مرکز خوشه دو	کشورهای واقع در گونه دو فرهنگی	فاصله از مرکز خوشه یک	کشورهای واقع در گونه یک فرهنگی
		۲۹.۵۵۹	اسپانیا
		۵۰.۵۵۳	تایوان
		۲۶.۷۵۸	تایلند
		۴۷.۵۳۱	ترینیداد و توباگو
		۱۶.۱۵۹	ترکیه
		۳۸.۵۱۵	اروگوئه
		۴۳.۵۸۲	ونزوئلا
		۴۵.۹۷۱	ویتنام

۴-۲ آزمون مقایسه میانگین‌های جامعه

به منظور بررسی فرضیه‌ها در این پژوهش، از آزمون مقایسه میانگین‌ها برای دو جامعه مستقل استفاده می‌شود. بنابراین نخست، نرمال بودن توزیع جوامع مورد توجه قرار می‌گیرد. برای این منظور از آزمون شاپیرو-ویلک یا آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده می‌شود تا از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل گردد.

هنگام بررسی نرمال بودن داده‌ها فرض صفر مبتنی بر اینکه توزیع داده‌ها نرمال است را در سطح خطای ۵٪ تست می‌کنیم. بنابراین اگر آماره آزمون بزرگتر مساوی ۰/۰۵ بدست آید، در این صورت دلیلی برای رد فرض صفر مبتنی بر اینکه داده نرمال است، وجود نخواهد داشت. به عبارت دیگر توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. نتایج انجام آزمون شاپیرو-ویلک نشان می‌دهد که توزیع جوامع نرمال نبوده و بایستی برای بررسی فرضیه‌های تحقیق از آزمون ناپارامتریک استفاده نمود.

۴-۳ آزمون ناپارامتریک من - ویتنی

چنانچه مقایسه میانگین دو جامعه به دلیل نرمال نبودن توزیع جوامع مستقل، امکان‌پذیر نباشد، از آزمون ناپارامتریک "من - ویتنی" استفاده می‌شود (مومنی، ۱۳۸۶). نتایج انجام این آزمون در جداول ۱۰ و ۱۱ و برای فرضیه اصلی و فرضیات فرعی تحقیق آورده شده است.

جدول (۱۰) - نتایج آزمون من ویتنی مربوط به رتبه مؤلفه نهادی دو گونه فرهنگی

وضعیت فرضیه	تصمیم‌گیری	sig	فرضیه صفر H0	فرضیه اصلی
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع امتیاز مؤلفه نهادی در هر دو گونه یکسان است	

جدول (۱۱) - نتایج آزمون من ویتنی مربوط به رتبه متغیرهای مؤلفه نهادی دو گونه فرهنگی

وضعیت فرضیه	تصمیم‌گیری	sig	فرضیه صفر H0	فرضیه فرعی
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی حقوق مالکیت دارایی در هر دو گونه یکسان است	۱.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی حقوق مالکیت فکری در هر دو گونه یکسان است	۲.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی فساد اداری و اختلاس در هر دو گونه یکسان است	۳.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰۱	توزیع متغیر نهادی اعتماد عمومی به سیاستمداران در هر دو گونه یکسان است	۴.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی رشوه‌خواری در هر دو گونه یکسان است	۵.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی استقلال‌فوه‌ضایه در هر دو گونه یکسان است	۶.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی نقش‌روابط در تصمیم‌گیری‌های دولتی در هر دو گونه یکسان است	۷.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰۱	توزیع متغیر نهادی هدر رفتن منابع توسط دولت در هر دو گونه یکسان است	۸.
رد	پذیرش فرضیه صفر	۰/۱۰۱	توزیع متغیر نهادی دست و پاگیر بودن مقررات دولتی در هر دو گونه یکسان است	۹.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی کارآمدی چارچوب قانونی برای حل و فصل دعاوی بخش خصوصی در هر دو گونه یکسان است	۱۰.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی کارآمدی چارچوب قانونی برای به چالش کشیدن و پیگرد حقوقی تصمیمات دولت در هر دو گونه یکسان است	۱۱.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰۱	توزیع متغیر نهادی شفافیت‌درسیاست‌گذاری دولت در هر دو گونه یکسان است	۱۲.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰۳	توزیع متغیر نهادی هزینه‌های تروریسم بر کسب و کارها در هر دو گونه یکسان است	۱۳.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰۱	توزیع متغیر نهادی هزینه‌های خشونت و خلاق‌کاری برای کسب و کار در هر دو گونه یکسان است	۱۴.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی هزینه‌های خشونت و خلاق‌کاری برای کسب و کار در هر دو گونه یکسان است	۱۵.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی قابلیت اعتماد به خدمات پلیس در هر دو گونه یکسان است	۱۶.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی اخلاق کسب و کار در هر دو گونه یکسان است	۱۷.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی اخلاق کسب و کار در هر دو گونه یکسان است	۱۸.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰	توزیع متغیر نهادی اثربخشی سهام‌داران و هیأت مدیره شرکت‌ها در هر دو گونه یکسان است	۱۹.
تأیید	رد فرضیه صفر	۰/۰۰۱	توزیع متغیر نهادی حفاظت از منافع سهام‌داران خرد در هر دو گونه یکسان است	۲۰.
رد	پذیرش فرضیه صفر	۰/۷۹۳	توزیع متغیر نهادی حمایت از سرمایه‌گذاران در هر دو گونه یکسان است	۲۱.

همانطور که از جداول ۱۰ و ۱۱ مشخص است، فرضیه اصلی تحقیق، مبنی بر تأثیر فرهنگ ملی بر توسعه‌یافتگی نهادی کشورها تأیید شده است و فرضیه‌های فرعی به جز دو فرضیه مربوط به تأثیرپذیری متغیرهای نهادی "حمایت از سرمایه‌گذاران" و "دست و پاگیر بودن مقررات دولتی" از فرهنگ ملی تأیید نشده‌اند.

آمار توصیفی مربوط به گونه‌های فرهنگی در دو جدول ۱۲ و ۱۳ آورده شده است. همانطور که از این داده‌ها مشخص است، میانگین رتبه متغیرهای نهادی مربوط به گونه فرهنگی یک از میانگین رتبه مربوط به گونه فرهنگی دو بالاتر بوده و به عبارتی کشورهای واقع در گونه فرهنگی اول دارای وضعیت نهادی بدتری نسبت به کشورهای گونه دوم هستند.

جدول (۱۲) - میانگین و انحراف معیار امتیاز مؤلفه نهادی در دو گونه فرهنگی

متغیر نهادی	میانگین گونه‌ها		انحراف معیار گونه‌ها		اختلاف میانگین گونه‌ها
	گونه ۱	گونه ۲	گونه ۱	گونه ۲	
رکن نهادی	۷۷/۶۳	۲۹/۶۸	۳۸/۷۷	۲۹/۴۲	۴۷/۹۵
	گونه ۱	گونه ۲	گونه ۱	گونه ۲	

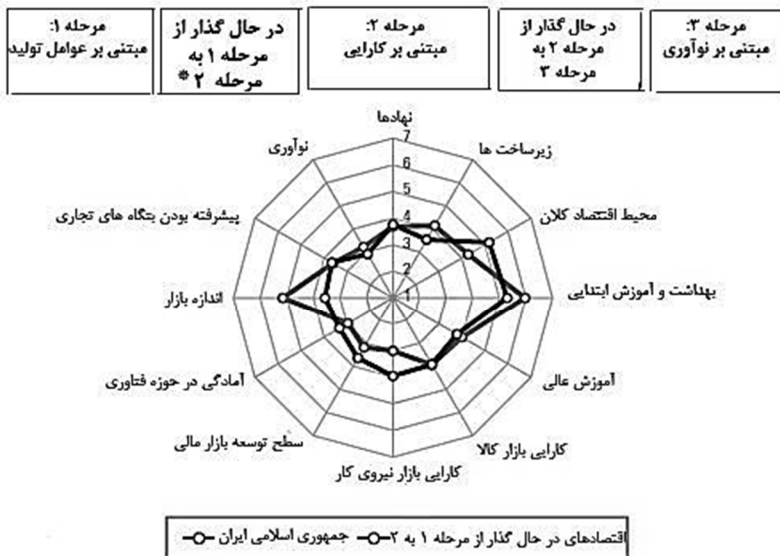
جدول (۱۳) - میانگین و انحراف معیار امتیاز متغیرهای مؤلفه نهادی در دو گونه فرهنگی

متغیر نهادی	میانگین گونه‌ها		انحراف معیار گونه‌ها		اختلاف میانگین گونه‌ها
	گونه ۱	گونه ۲	گونه ۱	گونه ۲	
حقوق مالکیت دارایی	۷۰/۷۹	۳۰/۱۸	۳۸/۲۹	۲۹/۰۵	۴۰/۶۰
حقوق مالکیت فکری	۷۵/۶۳	۲۵/۳۶	۳۷/۹۳	۲۱/۱۰	۵۰/۲۶
فساد اداری و اخلاص	۷۷/۶۸	۳۲/۵۰	۳۸/۷۰	۳۵/۲۹	۴۵/۱۸
اعتماد عمومی به سیاستمداران	۸۶/۵۸	۴۴/۴۱	۴۵/۲۰	۴۵/۵۷	۴۲/۱۷
رشوه‌خواری	۷۲/۷۷	۲۷/۲۷	۳۶/۲۸	۲۲/۹	۴۵/۳۸
استقلال قوه قضائیه	۷۸/۰۸	۲۶/۲۷	۳۸/۰۱	۲۴/۶۵	۵۱/۸۰
نقش روابط در تصمیم‌گیری‌های دولتی	۸۰/۲۱	۳۶/۵۰	۴۲/۷۴	۳۸/۸۷	۴۳/۷۱
هدر رفتن منابع توسط دولت	۸۵/۲۶	۴۷/۸۲	۴۲/۶۷	۳۷/۰۳	۳۷/۴۴
دست و پاگیر بودن مقررات دولتی	۹۴/۴۵	۷۱/۸۲	۴۴/۶۵	۴۹/۵۹	۲۲/۶۲
کارآمدی چارچوب قانونی برای حل و فصل دعاوی بخش خصوصی	۸۶/۵۵	۴۱/۲۷	۴۲/۰۳	۴۴/۵۴	۴۵/۲۸
کارآمدی چارچوب قانونی برای به چالش کشیدن و پیگرد حقوقی تصمیمات دولت	۸۳/۲۴	۴۰/۴۵	۴۰/۹۹	۴۴/۹۹	۴۲/۷۸
شفافیت در سیاست‌گذاری دولت	۸۰/۵۸	۳۹/۸۶	۴۲/۵۱	۳۹/۱۲	۴۰/۷۱
هزینه‌های تروریسم پر کسب‌وکارها	۷۷/۸۹	۴۳/۲۷	۴۱/۳۵	۳۴/۷۴	۳۴/۶۲
هزینه‌های خشونت و خرافات برای کسب و کار	۷۵/۴۲	۳۷/۵۹	۴۱/۹۷	۲۳/۵۵	۳۷/۸۳
جرایم سازمان‌یافته (مانند اخاذی و باج‌گیری به شیوه مافیایی)	۸۲/۴۵	۳۸/۴۱	۴۱/۰۵	۳۱	۴۴/۰۳
قابلیت اعتماد به خدمات پلیس	۷۶/۱۶	۲۷/۳۲	۴۱/۰۴	۲۴/۶۵	۴۸/۸۴
اخلاق کسب‌وکار	۷۸/۲۶	۲۹/۷۳	۳۹/۸۷	۳۲/۷۸	۴۸/۵۳
قوی بودن استانداردهای مربوط به حسابرسی و تهیه گزارش‌های مالی	۶۹/۹۵	۳۰/۲۷	۳۶/۲۳	۲۵/۸۰	۳۹/۶۷
اثربخشی سهام‌داران و هیأت‌مدیره شرکت‌ها	۸۰/۲۱	۳۱/۲۳	۳۹/۲۹	۳۷/۱۴	۴۸/۹۸
حفاظت از منافع سهام‌داران خود	۷۷/۲۴	۴۰/۵۰	۴۲/۳۴	۳۵/۱۷	۳۶/۷۳
حمایت از سرمایه‌گذاران	۵۹/۵۵	۵۵/۳۶	۴۱/۵۳	۳۷/۹۶	۴/۱۸

۵- نگاهی به جایگاه نهادی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران بر اساس شاخص رقابت‌پذیری جهانی و گونه‌های فرهنگی

بر اساس مدل توسعه ارائه شده در گزارش رقابت‌پذیری جهانی، جمهوری اسلامی ایران در حال گذر از مرحله یک (توسعه مبتنی بر عوامل تولید) به مرحله دو (توسعه مبتنی بر کارایی) قرار دارد. شکل ۲ وضعیت مؤلفه‌های رقابت‌پذیری ایران و متوسط کشورهای در حال گذر را نشان می‌دهد. همانطور که مشخص است مؤلفه‌های بهداشت و آموزش ابتدایی، زیرساخت‌ها، آموزش عالی و اندازه بازار نسبت به میانگین کشورهای در حال گذر بهتر بوده و دیگر مؤلفه‌ها پایین‌تر از متوسط قرار دارند.

شکل (۲) - مقایسه سطح توسعه یافتگی ایران در مؤلفه‌های رقابت‌پذیری با کشورهای در حال گذر

* مرحله ای که جمهوری اسلامی ایران در حال حاضر در آن قرار دارد.

منبع: (گزارش رقابت‌پذیری جهانی، ۲۰۱۴-۲۰۱۳: ۲۱۹)

از سوی دیگر مقایسه امتیازات مؤلفه نهادی ایران در دو گزارش اخیر رقابت‌پذیری جهانی، نشان از روند نزولی وضعیت متغیرهای نهادی کشور دارد به شکلی که به جز دو متغیر "هزینه‌های خشونت و خلافتکاری برای کسب و کار" و "جرایم سازمان‌یافته"، دیگر متغیرهای نهادی افت محسوسی را تجربه نموده‌اند.

جدول (۱۴) - مقایسه امتیازات متغیرهای مربوط به مؤلفه نهادی جمهوری اسلامی ایران در گزارش رقابت‌پذیری جهانی (دوره‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۳ و ۲۰۱۳-۲۰۱۴)

رشد وضعیت نهادی	رتبه		
	۲۰۱۳-۲۰۱۴	۲۰۱۲-۲۰۱۳	
افت	۵۵	۶۵	حقوق مالکیت دارایی‌ها
افت	۱۱۲	۱۲۲	حقوق مالکیت فکری
افت	۵۹	۷۵	فساد اداری و اختلاس
افت	۳۵	۴۷	اعتماد عمومی به سیاستمداران
افت	۶۲	۷۳	رشوه‌خواری
افت	۶۳	۷۳	استقلال قوه قضائیه
افت	۴۱	۵۲	نقش روابط در تصمیم‌گیری‌های دولتی
افت	۵۳	۷۴	هدر رفتن منابع توسط دولت
افت	۱۱۶	۱۲۳	دست و پاگیر بودن مقررات دولتی
افت	۷۷	۹۱	کارآمدی چارچوب قانونی برای حل و فصل دعاوی بخش خصوصی
افت	۱۰۴	۱۲۴	کارآمدی چارچوب قانونی برای به چالش کشیدن و پیگرد حقوقی تصمیمات دولت
افت	۱۲۷	۱۳۱	شفافیت در سیاست‌گذاری دولت
افت	۹۱	۱۱۷	هزینه‌های تروریسم بر کسب‌وکارها
بهبود	۱۰۵	۹۴	هزینه‌های خشونت و خلافتکاری برای کسب و کار
بهبود	۸۸	۱۰۵	جرایم سازمان‌یافته (مانند اخاذی و باج‌گیری به شیوه مافیایی)
افت	۵۶	۶۶	قابلیت اعتماد به خدمات پلیس
افت	۶۶	۸۲	اخلاق کسب‌وکار
افت	۹۳	۱۰۵	قوی بودن استانداردهای مربوط به حسابرسی و تهیه گزارش‌های مالی
افت	۱۰۵	۱۱۹	اثربخشی سهام‌داران و هیأت مدیره‌ی شرکت‌ها
افت	۷۸	۱۰۴	حفاظت از منافع سهام‌داران خرد
افت	۱۳۰	۱۲۳	حمایت از سرمایه‌گذاران

در تقسیم بندی فرهنگی صورت گرفته در این پژوهش نیز، مشخص گردید که ایران جزو کشورهای گونه یک فرهنگی قرار دارد. بدین معنا که فرهنگ غالب در ایران دارای ویژگی هایی چون، دوراندیشی پایین، مردسالاری بالا، ریسک گریزی بالا، فردگرایی پایین و فاصله قدرت بالا (در قیاس با کشورهای گونه دو) می باشد.

با توجه به تأثیری که مقوله فرهنگ بر توسعه نهادی و متعاقب آن بر توسعه اقتصادی کشور خواهد داشت، انتظار می رود سیاستگذاران و دولتمردان کشور توجه ویژه ای را به این موضوع معطوف دارند. با توجه به هدفگیری کلان سند چشم انداز که قصد دارد ایران را در سال ۱۴۰۴ در صدر منطقه بنشانند و به عنوان یک کشور پیشرو در عرصه علم و فناوری تبدیل نماید، نیاز به فرهنگ ملی درخور و توانمندی است که امکان گشایش اساسی و تحولات دلخواه را فراهم آورد (رضایی و بختیاری، ۱۳۸۹).

در این سند ویژگی های فرهنگی جامعه ایرانی عبارتند از: ۱- فعال؛ ۲- مسؤولیت پذیر؛ ۳- ایثارگر؛ ۴- مؤمن؛ ۵- رضایتمند؛ ۶- برخوردار از وجدان کاری؛ ۷- با انضباط؛ ۸- دارای روحیه تعاون؛ ۹- دارای سازگاری اجتماعی؛ ۱۰- متعهد به انقلاب اسلامی؛ ۱۱- متعهد به شکوفایی ایران؛ ۱۲- مفتخر به ایرانی بودن (سند چشم انداز، ۱۳۸۲).

هرچند ایجاد تناظر بین مؤلفه های فرهنگ ملی ذکر شده در اسناد بالادستی با مؤلفه های فرهنگی چارچوب هافستد کار ساده ای نیست و نیاز به انجام مطالعات و پژوهش های گسترده ای دارد، با این وجود یافته های این تحقیق حاکی از این است که فرهنگ ملی ایران بر اساس این چارچوب، قادر به تأمین زمینه لازم برای دستیابی به اهداف توسعه ای نمی باشد. یافته های این تحقیق نشان می دهند که کشورهایی که در گونه خاص از فرهنگ بر اساس چارچوب هافستد قرار دارند، از نهادهای توسعه یافته تری برخوردارند. نگاهی به این کشورها نشان می دهد که آنها جزو کشور-های توسعه یافته جهان محسوب می شوند.

شاید ارائه یک توصیه سیاستی بر مبنای یافته های این تحقیق (به تنهایی) به سیاستگذاران فرهنگی و اقتصادی کشور کار عجولانه ای باشد. چراکه توجه به ارزش های بومی و دینی جامعه از جمله عواملی هستند که بایستی مورد توجه قرار گیرند. با این وجود مشخص است که ویژگی های فرهنگی ای مانند ریسک گریزی و یا دور اندیشی کم، که از ویژگی های فرهنگی معرفی شده در چارچوب هافستد هستند، می توانند موانعی در مسیر توسعه قلمداد شوند. بر همین اساس می توان

گفت ایجاد ویژگی‌های فرهنگی که بر اثربخشی، کیفیت و دور اندیشی بنا شده باشد و همچنین در چارچوب آموزه‌های دینی قرار داشته باشد، می‌تواند زمینه‌های لازم را برای توسعه نهادی و به تبع آن توسعه اقتصادی کشور ایجاد نمایند.

جمع بندی

از آنجا که فرهنگ بر ذهن و رفتار افراد تأثیر گذار بوده و باعث می‌شود ویژگی‌های خاصی در گروه‌ها و ملت‌ها شکل گرفته و بروز نماید، درک طبیعت فرهنگ و ویژگی‌هایش در حوزه بررسی‌های بین‌المللی و از جمله حوزه محیط کسب و کار اهمیت زیادی دارد. بررسی‌ها نشان می‌دهند که فرهنگ ملی عامل تأثیر گذاری بر سطح توسعه یافتگی محسوب می‌شوند. بنابراین این سؤال مطرح می‌گردد که آیا در فرهنگ‌های ملی مختلف، شاهد بسترهای نهادی با کیفیت‌های متفاوت هستیم. از این روی در این پژوهش با هدف دستیابی به پاسخی برای این سؤال و با استفاده از داده‌های موجود و بهره‌گیری از چارچوب فرهنگی هافستد و مؤلفه نهادی شاخص رقابت پذیری جهانی، تجزیه و تحلیل‌هایی صورت پذیرفت.

نتایج تحلیل خوشه‌ای، کشورها را در قالب دو گونه فرهنگی قرار داده است. در گونه اول کشورهایی قرار دارند که از امتیاز بالاتری در ابعاد فرهنگی "اجتناب از عدم اطمینان"، "اختلاف قدرت" و "مردسالاری" نسبت به گونه دوم فرهنگی برخوردار بوده و در عین حال امتیاز کمتری در ابعاد "دوراندیشی" و "فردگرایی" را دارا می‌باشند.

جدول (۱۵) - وضعیت نسبی امتیاز ابعاد فرهنگی هافستد در دو گونه فرهنگی

امتیاز گونه یک فرهنگی نسبت به گونه دو فرهنگی	
فاصله قدرت	بیشتر
اجتناب از عدم اطمینان	بیشتر
مرد سالاری	بیشتر
فرد گرایی	کمتر
دوراندیشی	کمتر

بررسی کشورهای گونه اول فرهنگی نشان می‌دهد که این کشورها عمدتاً در سطوح پایین‌تر توسعه یافتگی قرار داشته و از وضعیت درآمد سرانه پایین‌تری نسبت به گونه فرهنگی دوم

برخوردارند.

از سوی دیگر نتایج آزمون اختلاف میانگین‌های جوامع مستقل، از معنادار بودن اختلاف امتیاز مؤلفه نهادی این دو گونه فرهنگی حکایت دارد. به طوری که کشورهای واقع در گونه یک فرهنگی از وضعیت نهادی بدتری نسبت به گونه دو فرهنگی برخوردارند. لذا می‌توان این طور نتیجه گرفت: در جوامعی که فرهنگ غالب بر تأکید بیشتر به کیفیت شرایط زندگی، اثربخشی، دوران‌دیشی، ریسک‌پذیری، توجه به منافع افراد و مساوات استوار است، توسعه یافتگی نهادی بیشتر بوده و بالعکس در جوامعی که مردم بر زمان حال و گذشته، ریسک‌گریزی، پذیرش اختلاف قدرت، توجه به جمع و سنت‌های اجتماعی و کارایی تأکید دارند، مؤلفه نهادی از وضعیت نسبتاً بدتری برخوردار است.

علاوه بر وجود اختلاف معنادار در مؤلفه نهادی، متغیرهای این مؤلفه به جز دو متغیر "حمایت از سرمایه گذاران" و "دست و پاگیر بودن مقررات دولتی"، از امتیازهایی با اختلاف معنادار در دو گونه فرهنگی برخوردارند. بنابراین فرضیه اصلی تحقیق مبنی بر تأثیر تمایزات فرهنگی بر توسعه یافتگی نهادی بر اساس داده‌های موجود در گزارش رقابت‌پذیری جهانی و همچنین داده‌های مربوط به چارچوب فرهنگی هافستد مورد تأیید قرار می‌گیرد.

به پژوهشگران علاقمند به حوزه مطالعات تطبیقی پیشنهاد می‌شود، مؤلفه‌های دیگر شاخص رقابت‌پذیری جهانی را در بسترهای فرهنگی مختلف مورد مطالعه قرار داده و تأثیرپذیری دیگر مؤلفه‌ها از فرهنگ ملی را بررسی و کنکاش نمایند. همچنین پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های دیگری با تأکید بر شاخص‌های فرهنگی بومی-اسلامی کشور و در ارتباط با موضوع توسعه اقتصادی تعریف و اجرا گردند تا از دستاوردهای آنها بتوان در جهت برنامه‌ریزی‌های فرهنگی و با هدف ایجاد زمینه‌های لازم در رشد و توسعه اقتصادی کشور بهره برد.

منابع

- الوانی، سید مهدی؛ واعظی، رضا (۱۳۷۲)، مقدمه‌ای بر مطالعات تطبیقی در مدیریت، *مطالعات مدیریت*، شماره ۱۰.
- درویش کجوری، فرخ (۱۳۸۸)، *مقدمه‌ای بر روش‌های آماری چند متغیره*، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات، تهران.

- رضایی، علی اکبر؛ بختیاری، مریم (۱۳۸۹)، شناخت وضعیت موجود و مطلوب فرهنگ کشور از دید کارشناسان و نخبگان بر اساس شاخص‌های علمی بومی (ویژگی‌های مطرح شده از جامعه ایرانی در سند چشم‌انداز) جهت اجرای مدیریت فرهنگی، **مدیریت فرهنگی**، شماره ۹.
- زارع چاهوکی، محمدعلی (۱۳۸۹)، **روش‌های تحلیل چند متغیره**، دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تهران.
- شواب، کلاوس (۱۳۹۱)، **گزارش رقابت‌پذیری جهانی ۲۰۱۳**، گزیده مطالب، مترجم: فرناز صفدری، اندیکا، تهران.
- مؤمنی، منصور (۱۳۸۶)، **تحلیل آماری با استفاده از SPSS**، کتاب نو، تهران.
- Acemoglu, Daron and Johnson, Simon (2003), “*Unbundling Institutions*”, Working Paper.
- Beugelsdijk, S. and T. von Schaik (2001), “*Social Capital and Regional Economic Growth*”, Center Discussion Paper.
- Coleman J. S. (1990), *Foundations of Social Theory*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- D’Iribarne, Ph. (1996–97), The Usefulness of an Ethnographic Approach to the International Comparison of Organizations, *International Studies of Management and Organization* 26(4), 30–47.
- Glaeser, E., R. La Porta, and F. Lopez-de-Silanes and A. Schleifer (2004), "Do Institutions Cause Growth", *NBER Working Paper*, No. W10568.
- Greif, A. (1994), “Cultural Beliefs and the Organization of Society: A Historical and Theoretical Reflection on Collectivist and Individualist Societies”, *Journal of Political Economy*, No.5, October, Vol 102.
- Gulati, R. (1995), Does Familiarity Breed Trust? The Implications of Repeated Ties for Contractual Choice in Alliances, *Academy of Management Journal* 38, 85–112.
- Hofstede, G. (1991), *Cultures and Organizations: Software of the Mind*, London: McGraw-Hill.
- Hofstede, G. (2001), *Culture’s Consequences* (2nd edn). London: Sage.
- Hofstede, G. and Usunier, J.-C. (1997), Hofstede’s Dimensions of Culture and Their Influence on International Business Negotiations, in Ghauri, P.N. and Usunier, J.-C. (eds) *International Business Negotiations*, Amsterdam: Elsevier-Pergamon, 119–29.
- Koen, Carla (2005), *Comparative International Management*: McGraw-Hill Education.
- Licht, A. N., Goldschmidt, C. and Schwartz, S. H. (2002), *Culture, Law, and Corporate Governance*, Hebrew University of Jerusalem, Department of Psychology, Working Paper.
- Moon, Hwy-Chang & CHOI, Eun-Kyong (2001), “Cultural Impact on National Competitiveness” *Journal of International and Area Studies*, Vol 8(2), pp.21-36.

- Morris, M.W., Kwok Leung, Ames, D. and Lickel, B. (1999), Views from Inside and Outside: Integrating Emic and Etic Insights about Culture and Justice Judgment, *Academy of Management Review* 24(4), 781-96.
- Putnam, R. (1993), *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Putnam, R. (2000), *Bowling Alone: the Collapse and Revival of the American Community*, New York: Simon & Schuster.
- Sako, M. (1992), *Prices, Quality and Trust: Interfirm Relations in Britain and Japan*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Schein, Edgar H.(1998), *Organizational Culture and Leadership*, San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Smith, P.B. and Schwartz, S.H. (1997), Values, in Berry, J.W., Segall, M.H. and Kagitcibasi, C. (eds) *Handbook of Cross-cultural Psychology*, Vol. 3, *Social Behavior and Applications*. Boston, MA: Allyn & Bacon, 77-118.
- Tabellini, Guido (2005), "Culture and Institutions: Economic Development in the Regions of Europe", *Working Papers*, No. 1492
- Uzzi, B. (1996), The Sources and Consequences of Embeddedness for the Economic Performance of Organizations: The Network Effect, *American Sociological Review* 61, 674-98.
- World Competitiveness Report (2013-2014), retrieved from <http://www.weforum.org/reports>